

Äänimaiseman vaikuttavat tekijät

Havaintoja luontodokumentti Blue Planet 2 Coral Reefs -jakson affektiivisuudesta

Hanna-Kaisa Keto

Pro gradu –tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Kulttuuriperinnön tutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Helmikuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

**Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma,
kulttuuriperinnön tutkimus**

Hanna-Kaisa Keto

Äänimaiseman vaikuttavat tekijät: Havainnointi luontodokumentti Blue Planet 2 Coral Reefs -jakson affektiivisuudesta.

Sivumäärät: 61 sivua, 2 liitesivua.

Tutkielmassa havainnoin Blue Planet 2 -luontodokumenttisarjan äänimaisemaa. Dokumentin on tuottanut BBC Studios Natural History Unit ja se julkaistiin vuonna 2017. Sarja sisältää seitsemän noin 50 minuuttia kestävästä jaksosta, joista jokainen käsittelee yhtä teemaa liittyen meriin ja siellä eläviin merieläinlajeihin. Analysoinnin kohteena on sarjan kolmas jakso Coral Reefs, jonka teemana on koralliriutat. Tutkin millaisia katsomiseeni vaikuttavia äänimaiseman tekijöitä dokumentissa on ja mistä äänet koostuvat. Havainnointi ja tunteiden vaikutukset perustuvat affektiteoriaan. Tutkielmasta on hyötyä etenkin luontodokumentin tekijöille mutta myös kaikille luontodokumenteista ja äänimaisemasta yleisesti kiinnostuville. Pyrkimyksenä on tuoda lisäksi kiinnostusta ja ajatuksia luontodokumenttien äänimaisemasta sekä uusia näkökulmia katselukokemuksiin.

Havainnoinnissa sovelsin lähiluvun metodologiaa. Havainnoin jaksoa useaan kertaan ja kiinnitin jokaisella kerralla huomiota eri äänimaiseman muodostaviin osiin. Näitä osia ovat äänipohja, pistetehosteet ja musiikki. Analyysissä olen jakanut jakson 15 kohtaukseen niissä esiintyvien eläinten tai ympäristön mukaan. Kohtaukset käyn tutkielmassa systemaattisesti läpi.

Havainnoinnissa käytin apuna äänimaisematutkija R. Murray Schaferin äänimaiseman luokittelua. Loppupäätelmissä olen laatinut taulukon selkeyttämään jakson kohtauksissa esille tulleita teemoja liittyen äänimaiseman osien rooleihin, vaikutukseen ja affektiivisuuteen. Taulukosta voi verrata eri tunnetiloja mitä havaitsin kohtauksissa.

Työn tutkimustuloksena luontodokumentin vedenalainen äänimaisema koostuu pääosin veden, ilman sekä kalojen ja merieläinten äänistä. Ääniä assosioin merieläinlajien liikkeisiin ja ääntelyihin, meren huminaan ja aallokoiden kohinaan. Tunnelmaa syvensi musiikin kokonaisuus. Pistetehosteet korostivat liikkeitä ja ääntelyitä, jotka vaikuttivat etenkin kohtauksien kiintopisteisiin. Näiden tehosteiden taustalla kuultava äänipohja muodostui äänistä, joihin ei ensisijaisesti kiinnitä huomiota, kuten tuulen ja veden humina. Musiikki ei toiminut väisänä muuttumattomana taustäänänenä, vaan äänenvoimakkuuksilla keskusteli kohtauksien ja muiden ääniefektien kanssa. Musiikilla havaitsin olevan tärkeä rooli tunnelman luonnissa ja sekä siinä, miten kohtauksissa esiintyvät merieläinlajit vastaanotetaan.

Taulukosta näkee, miten musiikki on eniten yhteydessä tunteisiin, mutta pistetehosteet ja äänipohja ovat myös hyvin vahvoja tunteen välittäjiä. Havainnoitavassa luontodokumentin jaksossa nämä äänimaiseman tekijät vaikuttivat kaikki katsomiskokemukseeni. Äänien luoma kokonaisuus viihteellistä mutta myös vaikuttaa informatiiviseen vastaanottoon luoden tietynlaisen käsityksen esitettävästä ympäristöstä. Tämän aiheen tutkimista voi jatkaa vertailemalla eri luontodokumenttien äänimaiseman käyttöä ja äänien käytön rajaa.

Avainsanat: äänimaisema, äänitehosteet, lähiluku, lähikatsominen, luontodokumentti, dokumentti, vedenalainen luonto, affektiteoria

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimusaihe ja tausta	5
1.2	Aikaisemmat tutkimukset	7
1.3	Luontodokumentti ja äänisuunnittelu	9
1.4	Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset	11
2	Äänimaisema, aineisto ja metodi	14
2.1	Äänimaisema	14
2.2	Tutkimusaineisto	18
2.3	Metodi	19
2.4	Jakso 3 – Coral Reefs	21
3	Musiikki	31
3.1	Soundtrack	31
3.2	Musiikin havainnointi jaksossa	32
3.3	Musiikin rooli ja vaikutus	39
4	Pistetehosteet	42
4.1	Pistetehosteiden havainto	42
4.2	Pistetehosteiden rooli ja vaikutus	47
5	Äänipohja	49
5.1	Äänipohjan havainto	49
5.2	Äänipohjan rooli ja vaikutus	52
6	Tutkimustulokset ja johtopäätökset	54
	Lähteet	59
	Liitteet	62
	Liite 1. R. Murray Schaferin luokittelu luonnon äänistä	62

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe ja tausta

Äänimaisema on tärkeä elementti niin elokuvissa kuin televisiodokumenteissakin. Etenkin luontodokumenteissa äänimaisema on merkittävä, sillä tuotetut äänet edustavat todellisia luonnossa kuultavia ääniä. Äänet perustuvat faktoihin mutta luonnon äänien puhdas äänittäminen ei ole helppoa. Näin ollen suurin osa äänistä luodaan jälkikäteen studiossa. Toisaalta äänet eivät aina kuulosta autenttisilta ja luontodokumenteissa voidaan kuulla hyvin epärealistisiakin ääniä. Nämä äänet voivat tuoda kohtauksiin jopa hieman komediaa. Äänet kuitenkin auttavat katsojaa syventymään osaksi näytettäviä tapahtumia ja kokemaan ympäristöä, jota hän ei välttämättä ole aikaisemmin kokenut tai tule koskaan kokemaan.

Tässä tutkielmassa pohdin luontodokumentin äänimaisemaa havainnoimalla *Blue Planet 2* - luontodokumenttisarjan jaksoa. *Blue Planet 2* on seitsemän jaksoa sisältävä televisiosarja, jonka teemana ovat merieläinlajit. Havainnoinnin kohteeksi olen valinnut koralliriutoista kertovan kolmannen jakson *Coral Reefs*. Tutkin millaisista osista jakson äänimaisema koostuu, millaista tunnelmaa musiikki tuo sekä miten äänet vaikuttavat kokemukseeni. Tavoitteena on päästä syvemmälle etenkin vedenalaisen äänimaiseman käyttöön tutkimuksen kohteena olevan luontodokumentin kautta. Tämän tutkimuksen kautta lukija tulee tiedostaneeksi dokumenttien äänimaiseman käyttöä ja affektiivisiä vaikutuksia omaan katsojakokemukseen.

Aiheen valintaan vaikutti kiinnostukseni musiikkiin ja luontodokumentteihin. Luontodokumenttien visuaalisuus sekä alati kehittyvä, monipuolinen ja vaihteleva äänien käyttö oli syy, miksi halusin tutkia asiaa syvemmin. Luontodokumenttiin kohdistuvan kiinnostuksen lisäksi harrastan itse musiikkia. Musiikki on ollut mukana elämässäni lapsuudesta asti, oli se sitten piano- ja kuoroharrastuksien tai jokapäiväisen musiikin kuuntelun parissa. Kulttuuriperinnön tutkimuksen opinnoissa vastaan tullut käsite äänimaisema puolestaan herätti kiinnostukseni sen rooliin elokuvissa ja dokumenteissa. Tämän kautta nousi myös mielenkiintoni luontodokumenttien vaikutuksista katsojiin, esimerkiksi luonnonsuojeluun liittyvissä kysymyksissä ja dokumenttien kulttuurillisista eroavaisuuksista, kuten luontodokumenttien rakenteen eroaminen maittain. Tässä tutkimuksessa päätin kuitenkin keskittyä vain äänimaiseman käyttöön.

Vuoden 2018 keväällä *Planeettamme Maa 2 – Live in Concert* -konsertissa Prahan filharmoninen orkesteri säesti valkokankaalla näytettävän *Planet Earth 2* -luontodokumentin (2016, BBC)

musiikkia kohtauksien tahtiin.¹ Konsertin teki erityiseksi päätös käyttää elävän musiikin lisäksi luontodokumentissa kuultua äänimaisemaa, kuten aaltojen kohinaa ja eläinten ääniä. Audiovisuaalinen kokemus jäi positiivisesti mieleeni sen luoman tunnelman vuoksi. Lähdin tutkimaan aihetta kyseisen Planet Earth 2 -luontodokumenttisarjan kautta kandidattutkimukseni. Huomasin miten paljon äänimaiseman avulla visuaalisuus herää enemmän eloon ja mikä tärkeä rooli sillä on kohteen representaatioissa. Tämän jälkeen kiinnitin huomiota aikaisempaa enemmän luontodokumenttien käyttämiin ääniin. Halusin palata aiheeseen pro gradu -tutkielmassa valitsemalla kohteeksi eri luontodokumenttisarjan ja teeman. Aikaisemman tutkimuksen kautta mieleeni nousi mahdollisuus havainnoida ainoastaan vedenalaista äänimaisemaa, jota Planet Earth 2 ei paljoakaan käsitellyt. Halusin tutkia millä tavalla vedenalaista ääntä tuodaan esille ja miten se toimii musiikin rinnalla. BBC:n luontodokumentit ovat aina olleet mieleeni niiden tasokkaan visuaalisuuden ja äänenkäytön takia, joten Blue Planet 2 valitseminen havainnoinnin kohteeksi tuntui luontevalta ratkaisulta. Planet Earth 2 -sarjan tutkimuksen havainnoinnissa en ottanut mukaan musiikin vaikutusta tunnelmaan mutta tässä tutkielmassa huomioin myös sen osuuden. Dokumentissa kuultavan kertojäänen osuutta en tässä tutkielmassa käsittele, sillä määrittelen, että kertojääni ei ole tässä tutkimuksen aiheen ja havainnoinnin kannalta olennainen osa äänimaisemaa. Musiikki voidaan toisaalta nähdä myös erillisenä osiona, koska kyseessä ei ole itse ympäristössä kuultavaa, vaan sen ulkopuolella kuultavaa musiikkia. Tässä tilanteessa katsoja kuitenkin kokee dokumentin äänet siinä ympäristössä, missä dokumenttia katsoo. Tutkielmassa minua kiinnostaa ainoastaan luonnon äänien ja musiikin kokonaisuus. Tämän vuoksi musiikki on mukana havainnoinnissa. Musiikki on myös universaalisempaa kuin puhe, sillä kertojäänen vaihtuminen maittain vaikuttaa jo erilaiseen kokemukseen.

Tutkielman rakenne koostuu johdantoluvusta, käsitteiden määrittelyluvusta ja aineiston esittely - luvusta sekä analyysiosioista. Johdannon alaluvussa 1.2 kerron aikaisemmista tutkimuksista liittyen luontodokumentteihin ja äänten käyttöön. Luvussa 1.3 avaen luontodokumentin tyytilajin määrittelyä sekä äänisuunnittelua. Itse äänisuunnittelu ei tässä tutkimuksessa ole pääkohde, joten tulen käsittelemään sen pinnallisesti ilman sen suurempia teknillisiä puolia. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohde onkin äänen käyttö, eli missä ja miten ääntä on käytetty valitsemassani havainnointijaksossa, sekä äänen vaikutus ja äänimaiseman käsitteeseen liittyvät osat. Luvussa 1.4 avaen teorioita, mistä tämä tutkimus on inspiroitunut sekä miten niiden pohjalta olen alkanut ajattelemaan tutkimuksen aihetta affektiteorian avulla ja muodostanut tutkimuskysymyksiä.

---

¹ Planeettamme Maa II – Live in Concert, 24.2.2018, Helsinki, Hartwall Arena (nykyinen Helsinki Hall).

Tutkielman toisessa luvussa avaan äänimaisema-käsitettä. Tutkin, miten äänimaisemaa on luokiteltu ja mitkä tekijät muodostavat luontodokumentin äänimaiseman. Luvussa 2.2 kerron valitsemastani tutkimusaineistosta Blue Planet 2 ja sen taustoista, kuten sarjan jaksojen sisällöistä. Luku 2.3 käsittelee lähiluvun metodia, jonka avulla havainnoin tutkielman kohteeksi valittua luontodokumentin jaksoa. Lisäksi esitän listan laatimistani kysymyksistä, jotka auttoivat havainnoinnissa. Luvussa 2.4 kerron havainnoitavasta jaksosta ja miten olen jakanut kohtaukset omiin analysoitaviin osioihin. Jakson esittely ja analyysiluvut sisältävät pysäytyskuvia jaksosta, jotka toimivat lukijalle visuaalisena apuna. Kolmas luku on ensimmäinen analyysiluku ja siinä havainnoin jakson musiikkia. Kerron ensin dokumentin taustamusiikista julkaistusta albumista, kunnes siirryn itse havainnointiin. Luvun päättää yhteenveto, jossa pohdin musiikin roolia ja vaikutusta osana äänimaisemaa. Pistetehosteita käsittelevä neljäs luku sekä viides luku äänipohjasta etenevät samalla kaavalla sisältäen havainnointiosion ja yhteenvedon. Kuudennessa luvussa kerron tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä. Luku sisältää myös taulukon, johon olen listannut omiin sarakkeisiin äänimaiseman osat ja affektit, sekä mitä rooleja, vaikutuksia ja tunteita ne minulle toivat. Kuudennessa luvussa kerron myös mitä jatkotutkimuksen aiheita tutkimus nosti esille.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Äänimaisematutkimusten kirjo on laaja, sillä äänimaisemaa voidaan tutkia eri näkökulmien kautta ja eri metodien avulla. Koska äänet muuttuvat jatkuvasti, äänimaisemaan syntyy uusia puolia, joita tutkia. Luonnossa kuultava äänimaisema on muuttunut teollisuuden kehittyessä. Tämän myötä esimerkiksi meren äänimaisema on muuttunut ja tiedostamme äänisaasteen vaikutukset merieläinlajeihin, etenkin valaisiin. Yleinen näkökulma äänimaisematutkimuksille onkin äänimaiseman muutoksien ja vaikutuksien tutkiminen. Tutkittuja äänimaiseman vaikutuksien kohteita ovat esimerkiksi elokuvat sekä erilaisten laitosten tilat, kuten kirjastot, museot ja työpaikat.

Muuttuviin äänimaisemiin liittyy vahvasti myös henkilökohtaiset muistot. Suomessa järjestettiin vuosina 2014 ja 2015 keruu- ja kirjoituskilpailu, jossa kerättiin ääniin liittyviä tekstejä sekä tallennettiin erilaisia äänimaisemia. *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat* -teos sisältää kirjoituskilpailun tekstien lisäksi monia eri tutkijoiden kirjoittamia tutkimusartikkeleita liittyen äänimaiseman analysointiin eri aiheiden kautta.² Tiloihin liittyvästä äänimaisemasta puhuu esimerkiksi Harri Sahavirta ja Meri Kytö artikkelissa *Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema*.

---

² Uimonen et al. 2017.

Artikkelissa tarkastellaan kirjastojen äänimaiseman muutoksia ja asiakkaiden oletuksia siitä, millainen on kirjastojen äänimaisema.³ Äänimaiseman tiedostaminen ja tutkiminen on tässäkin kontekstissa tärkeää ja artikkeli osoittaa, miten äänimaisemaan liittyen tilankin käytössä on haastavuutta. Keruu- ja kirjoituskilpailu pohjautui pääosin muistitietoon. Myös luontodokumentit synnyttävät katsojille äänimuistoja. Mikä tahansa ja missä tahansa ympäristössä kuultu ääni voi jättää pysyvänkin muiston ääneen liitettävästä kontekstista, oli se sitten itse luonnossa koettu tai elokuvien ja luontodokumenttien kautta koettu ääni.

Elokuvien äänimaisemaan keskittyvissä tutkimuksissa nousee aiheeksi etenkin musiikin vaikutus tunteiden ilmaisijana. Tästä aiheesta puhuu esimerkiksi Annabel J. Cohen artikkelissaan *Music as a source of emotion in film*. Artikkelitukee argumenttia siitä, miten musiikki on vahvin tunteiden lähde elokuvissa.⁴ Mykkäelokuvissa musiikki oli tapahtumien tunnelman kertojana. Elokuvissa musiikilla on pitkät perinteet tunnelman luojana ja sen rooli ei ole muuttunut vuosien varrella. Dokumenteissa musiikin luomaa vaikutusta ei välttämättä ajatella samalla tavalla kuin elokuvissa. Musiikki toimii dokumenteissa usein taustana kertojaäänelle, sillä katsojat keskittyvät kerrottuun informaatioon mahdollisen visuaalisuuden lisäksi. Tämä näkyy etenkin historiadokumenteissa. Dokumenttien kirjo on kuitenkin laaja ja musiikin käyttö riippuu sisällöstä ja rakenteesta. Suuremman tuotannon luontodokumenteissa näkyy jo enemmän musiikin samankaltaista käyttöä kuin elokuvissa. Musiikki on monipuolista ja täynnä vaihtelevia tunteita. Tutkimuksissa on nostettu esille myös musiikin ja muun kuultavan äänimaiseman tasapainoisuus. Artikkelissa *Losing Sight of Atmospheric Sounds in Televised Nature Documentary* Isabelle Delmotte nostaakin esille tärkeän pointin siitä, miten luontodokumenteissa luonnonääniä jätetään huomiotta musiikin ylikäytön takia.⁵

Luontodokumenttien teemalliseen sisältöön liittyvissä tutkimuksissa nousee esille eläinten representaation välittyminen sekä dokumenteissa esiintyvä realismi. Esimerkiksi pro gradu -tutkielmissa on nostettu esille luontodokumenttien eläinten representaatiota⁶ ja ihmis-eläinrajantekoa ja luonto- ja eläinsuhdetta⁷. Eläinten käyttäytymisen representaatiota tutkii myös Eleanor Louson väitöskirjassaan *Never before seen: Spectacle, staging, and story in wildlife film's blue-chip renaissance*. Hän käsittelee lisäksi luontodokumenttien viihteellisyyden ja opettavaisuuden rajaa ja kertoo, ettei luontodokumenttien viihdyttävyyden ole esteenä

---

³ Sahavirta & Kytö 2017.

⁴ Cohen 2001.

⁵ Delmotte 2017.

⁶ Katso Laitinen, Marianna: ”Ne ovat perhe – emo ja neljä pentua”: Eläinten representaatio BBC:n luontodokumentissa. Tampereen yliopisto, 2012.

⁷ Katso Mäkelin, Asta Marianne: ”Eläinten historia on meidänkin historiaamme”: Eläimyyden ja luonnon rajaaminen luontodokumenteissa. Helsingin yliopisto, 2017.

opettavaisuudelle, vaan tie immersioon ja affektiiviseen tietämiseen.⁸ Muun muassa BBC:n tuottamat luontodokumentit ovat sisällöltään muuttuneet paljon viihteellisimmiksi etenkin musiikin tuoman affektiivisuuden myötä. Dokumenttien sisältämä tieto ja opettavaisuus on silti edelleen läsnä, tuoden esille esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksia.

Äänimaisemaan ja luontodokumentteihin liittyviä aiheita on tutkittu monesta eri näkökulmasta mutta nimenomaan luontodokumentin äänimaiseman muodostavien tekijöiden havaintoa ei olla tämän tutkielman tekovaiheen aikana juurikaan tutkittu. Esille on tuotu luontodokumentin äänien käyttöä ja vaikutuksia eri näkökulmin, mutta itse äänimaiseman tekijät ovat jääneet vähäisiksi, jopa poissuljetuiksi. Äänen käytöstä ja vaikutuksesta kertoo Heidi Mikkola artikkelissa *Luontodokumentit muokkaavat mielikuviamme merestä*.⁹ Artikkelissa tuodaan esille enemmän luontodokumenttien kerrontaa ja musiikkia, eikä pureuduta enempää tunnelmaa luomiin äänimaiseman osiin. Maininta kertoo aiheen olevan kuitenkin edelleen ajankohtainen ja tutkimisen arvoista.

1.3 Luontodokumentti ja äänisuunnittelu

Tutkielman tutkimusaineisto Blue Planet 2 luokitellaan yleisesti luontodokumentiksi sen sisältävän teeman mukaan. Dokumentti tai luontodokumentti käsitteenä ei oikeastaan kuvaa tiettyä tyyliä tai muotoa, joka kertoisi suoraan mistä ominaisuuksista dokumentit koostuvat. On vain monia määritelmiä, jotka auttavat identifioimaan dokumentteihin kuuluvia erilaisia näkökulmia.¹⁰ Dokumenttien sisältämät aiheet ja rakenteet vaihtelevat yksilöittäin. Yhteinen piirre, mikä dokumenteiksi luokitetuilla sarjoilla ja elokuvilla näen olevan, on informointi. Informointi tuodaan esille kertojajäänen ja/tai haastateltujen ihmisten kautta.

Dokumentit ovat elokuvien tapaan taidelaji, joiden tekijät tietoisesti valitsevat näytettäväksi heille tärkeitä asioita. Valintaan vaikuttavat tekijöiden kulttuurilliset taustat, ajattelut, arvot ja toimintatavat. Luontodokumenteissa tekijät tuovat esille luonnon biomeja ja eläimiä, joita he kokevat näyttämisen arvoisiksi. Tämä tietoinen valinta vaikuttaa vastaavasti myös katsojien mielipiteisiin ympäristön- ja eläinsuojelusta. Valintaan kuuluu tietysti myös äänet luonnon representaatioissa. Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin musiikin vaikutusta katsojien

---

⁸ Louson 2018, 47–79.

⁹ Mikkola 2020.

¹⁰ Valkola 2002, 30–31.

näkemyksiin haista. Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että osallistujat, joille esitettiin 60-sekunnin video uiskentelevista haista uhkaavan musiikin soidessa taustalla, näkivät hait negatiivisemmassa valossa kuin he, jotka katsoivat saman videon mutta iloisemman musiikin kanssa tai hiljaisuudessa.¹¹ Tietoinen valinta siitä, millä tavalla haita esitetään, muokkaa vahvasti ihmisten käsitystä lajista.

Luontodokumenttien historia alkaa elokuvien muodossa ja niiden kehitys on kulkeutunut kuvausteknologian ja videoeditoinnin kehityksen mukana. Ensimmäiset luontoelokuvat kuvattiin 1800-luvun lopulla valvotuissa olosuhteissa.¹² Liikkuvan villieläimen kuvaaminen oli aluksi haasteellista, joten suosittuja kuvauspaikkoja olivat eläintarhat. Myöhemmin eläintarhoista siirryttiin eläinten metsästäystä kuvaaviin elokuviin. Metsästyselokuissa näkyivät aikaisemmista eläintarhassa kuvatuista elokuvista puuttuvat valmiiksi tehdyt narratiivit, sillä eläinten etsiminen, löytäminen ja surmaaminen loi dramatiikkaa.¹³ Eläinten esittäminen jatkuvassa toiminnassa piti katsojan huomion yllä, ja nyt siitä on tullut standardi kaupallisille valtaviirran luontodokumentin muodoille. Ympäristötietoisuuden lisääntyessä 1970-luvun jälkeen luontodokumentit alkoivat korostamaan eläinlajien katoamista luonnosta ihmisten aiheuttaman ympäristötuhon takia. Moni luontodokumentti toi sinä aikana esille myös eläinpuistojen ja -reservaattien perustamista ja ylläpitoa.¹⁴ Ilmastonlämpenemisen vaikutukset ja ympäristötuhot ovat edelleen iso osa luontodokumenteissa käsiteltäviä aiheita, eivätkä ne näytä olevan hiipumassa. Blue Planet 2 -sarjan julkaisun jälkeen uutisoitiin, miten kiinnostus muovin vaikutuksista meriin nousi ja samalla halu muuttaa henkilökohtaista muovinkäyttöä.¹⁵ Tässä näkyy esimerkki luontodokumentin opetuspuolen positiivisista vaikutuksista ja miten merkittävää on pitää opetus osana luontodokumentin muotoa.

Luontodokumentit ovat tärkeä informoinnin väline ja tieto pyritään perustamaan faktoihin mahdollisimman hyvin. Luontodokumenteille syntyikin 60-luvulla uusi puoli: Dokumentin kuvaamista kertovat dokumentit. Nämä ”making of documentaries” (lyhenteellä MOD) ovat ominaisia etenkin suuremman tuotannon dokumenteille, eli niin sanotuille blue-chip dokumenteille.¹⁶ Jean-Baptiste Gouyon kertoo, että tarkoituksena oli tuoda esille toimintaa valmistusprosessin keskellä pelkästään havainnollistavana ja objektiivisena todellisuutena.¹⁷ Näiden

---

¹¹ Nosal et al. 2016, 11-13.

¹² Bousé 2000, 37, 41.

¹³ Horak 2006, 463.

¹⁴ Horak 2006, 467.

¹⁵ UK Research and Innovation: Turning trailblazing science into agenda-setting TV, <https://www.ukri.org/who-we-are/how-we-are-doing/research-outcomes-and-impact/nerc/turning-trailblazing-science-into-agenda-setting-tv/>.

¹⁶ Gouyon 2016, 12.

¹⁷ Gouyon 2016, 3.

kautta tuotiin katsojille myös luontodokumenttien luotettavuutta. Eleanor Louson kertoo MODien auttavan näyttämään uusia kuvausteknologioita (film technologies). MODissa tulee esille eläinten paikantamisen ja kuvaamisen haasteita eri olosuhteissa, joka korostaa dokumentintekijöiden ammattilaistaitoja.¹⁸ Vaikka MODit ovat yleistyneet, dokumenttien todellisuus nousee puheenaiheeksi edelleenkin. Vuonna 2011 julkaistu BBC:n dokumenttisarja *Frozen Planet* yhdisti jaksoon kuvausmateriaalia jääkarhun poikasista, joita oli kuvattu eläintarhassa. Asiaa uutisoitiin ja puhuttiin katsojien harhaanjohtamisesta.¹⁹ Myös tutkielman aineisto *Blue Planet 2* nosti esille studiossa kuvattujen otosten käyttöä ja katsojien harhaanjohtamista. Tekijät kuitenkin vakuuttivat kuvauksien olevan luonnonmukaisia sekä olevansa rehellisiä ja avoimia käytettävistä tekniikoista.²⁰

Ääniteknologian kehittyessä luontodokumentitkin muuttuivat. Derek Bousén mukaan vuosien 1929 ja 1935 välillä elokuvat ”uudelleen tehtiin”, koska äänestä tuli vakio. Elokuvat uudelleen määriteltiin puheen ilmaisukeinoksi, ja oli selvää, että äänettömät luontokuvat eivät pystyneet kilpailemaan valtavirran markkinoilla.²¹ Ääniteknologian kehittyessä äänen käyttö on monipuolistunut. Luontodokumenteissa äänimaisema ei välttämättä ole vain lintujen ja eläinten kutsuääniä, vaan se voi koostua monitasoisista ympäristössä kuultavista äänistä ja erillisestä musiikista. Ääniä muokataan ja korostetaan halutuissa kohdissa. Niitä yhdistetään liikkeisiin tai ne kuullaan kaukaisena ei kuvassa näkyvänä ilmiönä. Teknologian kehitys mahdollisti myös vedenalaisten äänien tallentamisen ja tutkimisen.²²

1.4 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset

Blue Planet 2 -luontodokumentin äänimaiseman havainnointi perustuu kuuntelemisen lisäksi sen affektiivisuuteen, eli tunteiden vaikutukseen. Käsitteenä affekti on monimerkityksellinen. Affektiteorioiden kautta tutkimuksen kohteena voi olla tunteiden tai ruumiillisten tuntemusten vaikutukset eri yhteyksissä.²³ Hyvä esimerkki on musiikki, joka vaikuttaa vahvasti ruumiiseen.²⁴

¹⁸ Louson 2021, 1050.

¹⁹ Leigh: Frozen Planet fakery row: Polar bear filmed in zoo, <https://www.mirror.co.uk/tv/tv-news/frozen-planet-fakery-row-polar-96451>.

²⁰ Carrington: Blue Planet 2: Attenborough defends shots filmed in studio, <https://www.theguardian.com/environment/2017/oct/23/captive-wildlife-footage-blue-planet-2-bbc1-totally-true-to-nature-say-producers>.

²¹ Bousé 2000, 52-53.

²² Honeyborne: Creating an underwater soundscape, <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/34j4WPCGZnFJvj2Xq9NGK7M/creating-an-underwater-soundscape>.

²³ Rinne et al. 2020, 5.

²⁴ Kontturi & Taira 2007, 44.

Käsitteellä voidaan viitata myös vaikuttajiin, jotka ohjaavat tiedostamatta ihmisten ajattelua, valintoja ja toiminnan tapoja.²⁵ Esimerkiksi äänimaiseman luoma kehollinen tunteikkuus on vaikuttanut Blue Planet 2 -luontodokumentin katsojien kiinnostukseen muovin vaikutuksesta meriin ja haluun muuttaa muovinkäyttöä.²⁶

Vaikka affekti viittaa tunteisiin, affektit ja tunteet voidaan erottaa toisistaan. Tunteet voidaan määritellä esimerkiksi reflektoiduiksi, kulttuurisesti rakennetuiksi ja nimetyiksi, kuten pelko, kun taas affektit jäävät näiden ulkopuolelle tiedostamattomina ruumiillisina ilmiöinä.²⁷

Luontodokumenteissa katsoja ei suoranaisesti tunne pelkoa, mutta dokumentin sisältämät kohtaukset voivat synnyttää pelon tuntemusta. Tässä tutkielmassa en erota affekteja ja tunteita toisistaan vaan analyysiosioissakin tunteilla ja tuntemuksilla viitataan affektiivisuuteen. Sini Mononen määrittelee affektin kulttuurissa ja yhteisössä syntyneenä, eikä niinkään yksilopsykologisena ilmiönä. Artikkelissa *Epäilyksen musiikki ja anteeksiannon montaasi* Mononen tarkastelee *Kaikki synnit* -televisiosarjan musiikkia yhteisön affektiivisena kuvana ja miten tarina ilmaisee affekteja, epäilystä ja anteeksiantoa.²⁸ Musiikissa esimerkiksi tempo on affektiivisuuden kuva.²⁹ Tempojen vaihteluihin tulen tämän tutkielman luontodokumentin havainnossakin kiinnittämään huomiota. Jukka Sarjala puolestaan tiivistää affektin määritelmää ”aiheutettuna tunteena” ja ”ulkopuolisena vaikutuksena”.³⁰ Sarjala kiteyttää määritelmän musiikin yhteydessä hyvin: ”Musiikillisesti tulkittuna affekti merkitsee mielenliikettä, jota mieli ei itse tuota autonomisesti, vaan jonka lähtökohta on musiikin kuvaus- ja ilmaisukeinojen hallinta ja tunteminen. Ihmismieli saatetaan erilaisiin tunnetiloihin, jotka muuntuvat ja vaihtuvat musiikin liikkeiden mukaisesti.”³¹

Tämän tutkimuksen keskeinen sisältö on inspiroitunut affektiteorian ja äänimaiseman käsitteen kautta. Näiden pohjalta lähdin tutkimaan miten nämä aiheet tulevat esille Blue Planet 2 -luontodokumentissa. Tarkastelun kohteeksi nousi erilaisia näkökulmia ja kysymyksiä, joista muodostin lopulta tutkielman pääkysymyksen: Millaisia katsomiseeni vaikuttavia äänimaiseman tekijöitä on luontodokumenttisarjassa Blue Planet 2? Tämän lisäksi vastaan kolmeen

---

²⁵ Rinne et al. 2020, 5–6.

²⁶ UK Research and Innovation: Turning trailblazing science into agenda-setting TV, <https://www.ukri.org/who-we-are/how-we-are-doing/research-outcomes-and-impact/nerc/turning-trailblazing-science-into-agenda-setting-tv/>.

²⁷ Rinne et al. 2020, 8.

²⁸ Mononen 2021, 43.

²⁹ Mononen 2021, 47.

³⁰ Sarjala 1996, 9.

³¹ Sarjala 1996, 9.

sivukysymykseen: Miten äänet vaikuttavat katsomiskokemukseeni? Miten äänet ovat yhteydessä kohtausten toimintaan? Mikä on äänimaiseman osien rooli osana kerrontaa ja affektiivisuutta?

2 Äänimaisema, aineisto ja metodi

2.1 Äänimaisema

Tärkeimpänä käsitteenä tutkielmassa on äänimaisema. Tutkimuskentällä käsite on oikeastaan tulkinnanvarainen ja määritellään usealla eri tavalla. Tässä tutkielmassa määrittelen käsitteen samalla ajatuksella, kuten *Äänimaisemissa*-teoksen johdannossa se on määritelty. Yksinkertaisesti selitettynä äänimaisema on äänten muodostama kokonaisuus, kuten luonnon äänet, musiikki, melu, ihmisten ja teknologian äänet, joita koemme ympäristössä.³² Äänimaisematutkimuksessa tutkitaan äänien merkitystä ihmisiin, kulttuuriin ja identiteetteihin sekä sitä, miten yksilö tai yhteisö tuottaa, ymmärtää ja kokee sen.³³ Äänimaisema on siis havaitsemiseen viittaava käsite. Äänimaisemaa havainnoidaan ja havainnoijana toimii havainnoitsija. Täten äänimaiseman tulkinta on myös havainnoijan oma ja huomioitavaa on se, että joku muu voi kokea saman äänimaiseman toisella tavalla. Äänimaisema voi olla jollekin esimerkiksi miellyttävä, kun taas toiselle häiritsevä. Äänimaisemaan liittyvä äänten muodostama kokonaisuus ja havainnointi on syy, miksi käytän käsitettä tässä tutkielmassa.

Äänimaiseman käsite on lähtöisin 1960-luvun lopulta, jolloin säveltäjä ja kirjailija R. Murray Schafer käytti sitä äänimaisematutkimuksissaan. Schafer tutki muun muassa Vancouver kaupungin äänimaisemaa sadan vuoden ajalta, jota Schaferin perustama koulutus- ja tutkimusryhmä The World Soundscape Project analysoi.³⁴ Äänimaiseman, englanniksi soundscape, Schafer määritteli olevan mikä tahansa äänellinen ympäristö, jota voidaan tutkia.³⁵ Suomessa äänimaisematutkimusta alkoi näkyä 1980-luvun lopulla ja käsite alkoi yleistyä enemmän 1990-luvun alussa.³⁶

Äänimaiseman havainnoimisessa käytetään erilaisia äänimaiseman osien luokitteluja. Kuten käsitteen määrittäminenkin, myös luokittelutapa on tulkinnanvarainen ja riippuu tutkijasta sekä tämän analyysitavasta. Schafer luokittelee äänimaiseman kolmeen pääteemaan: perusäänet (keynote sounds), signaalit (signals) ja äänimaamerkit (soundmarks). Perusääniin kuuluvat maantieteelliset ja ilmastolliset äänet kuten tuuli, vesi, metsät, tasangot, eläimet, linnut ja hyönteiset. Signaalit ovat ääniä, joita kuuntelemme ympäristössä tietoisesti. Näitä ovat muun muassa eri hälytysäänet, sireenit, kellot, torvet ja vihellykset. Viimeisempään teemaan kuuluvat äänimaamerkit viittaavat

---

³² Järviluoma & Piela 2016, 7.

³³ Ampuja, Järviluoma, Kilpiö & Uimonen 2005, 12.

³⁴ Ampuja, Järviluoma, Kilpiö & Uimonen 2005, 12.

³⁵ Schafer 1977, 274.

³⁶ Järviluoma & Piela 2016, 7.

yhteisöön kuuluviin, paikkaan sidonnaisiin ja ainutlaatuisiin ääniin.³⁷ Esimerkiksi Lontoon Big Ben tai Turun tuomiokirkon kellot kuuluvat äänimaamerkkeihin. The World Soundscape Project - tutkimuksessa Schafer luokitteli äänimaiseman vielä kuuteen eri luokkaan:

1. Luonnon äänet (Natural sounds)
2. Ihmisten äänet (Human sounds)
3. Äänet ja yhteiskunta (Sounds and society)
4. Mekaaniset äänet (Mechanical sounds)
5. Hiljaisuus (Quiet and Silence)
6. Äänet merkkeinä (Sounds as indicators)

Äänimaisemaekologi ja kirjailija Bernie Krause tuo artikkelissaan esille äänimaiseman luokittelun biofoniaan (biophony), geofoniaan (geophony) ja antropofoniaan (anthropophony). Biofoniaan luokitellaan elolliset äänet, kuten eläinlajien kommunikointiin liittyvät äänet. Geofonia viittaa taas elottomiin luonnon ääniin, kuten sään, tuulen, veden, maanvyöryjen, maanjäristyksien ja tulivuorten äänet. Antropofoniaan kuuluvat ihmisen tuottamat fysiologiset (puhe, kehon äänet), mekaaniset (koneet, liikenne), kontrolloidut äänet (teatteri, musiikki) ja muut satunnaiset äänet (vaatteiden kahina, kävely).³⁸ Schaferin ja Krausen luokittelut ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten eri tapoja äänimaiseman luokittelussa voi olla. Tässä tutkimuksessa Schaferin luokittelu on isossa osassa havainnointia. Tutkielman luontodokumentin luonnon äänien havainnointi perustuu pääosin Schaferin tutkimuksessa luokiteltuihin luonnon ääniin.³⁹

Monesti törmää myös muihin äänimaisema-käsitettä vastaaviin, usein samassa merkityksessä käytettyihin käsitteisiin äänimaailma ja ääniympäristö, joita harvoin on tarkemmin määritelty. Filosofian tohtori Heikki Uimonen käyttää väitöskirjassaan ääniympäristöä ja äänimaailmaa koska terminologista eroa ei ole standardisoitu. Uimonen näkee ääniympäristön viittaavan ”[...] enemmänkin kaiken äänienergian yhdistymiseen tietyissä kontekstissa ilman, että huomioon otetaan kulttuurisia ja sosiaalisia tekijöitä.”⁴⁰ Äänimaisemassa puolestaan huomioidaan kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, sekä äänen merkitys kuuntelijaan, joten Uimosen määritelmän mukaan käsitteet eroavat hieman. Toinen ääniympäristön määritelmä on vuonna 2014 kansainvälisen standardisoimisjärjestön (International Organization for Standardization, ISO) julkaisema

---

³⁷ Schafer 1977, 9–10.

³⁸ Krause 2008, 73–80.

³⁹ Katso liite 1. R. Murray Schaferin luokittelu luonnon äänistä.

⁴⁰ Uimonen 2005, 18.

määritelmä.⁴¹ Tähän viittaa myös musiikin tohtori Olli-Taavetti Kankkunen, jonka mukaan ääniympäristö on fyysikaalinen ilmiö, joka tarkoittaa ”[...] kaikista äänilähteistä vastaanottajalle tulevaa ääntä sellaisena kuin ympäristö on sen muovannut.”⁴² Toisin sanoen äänimaisematutkimus tutkii sitä, miten ääniympäristöä ymmärretään. Koska tässä tutkielmassa tutkin ääntä ja sen ymmärrystä havainnoinnin avulla, käytän äänimaisema-käsitettä.

Arkikielessä ja myös elokuvatutkimuksissa käytetään usein käsitettä äänimaailma kuvaamaan esimerkiksi juuri elokuvissa kuultua äänten kokonaisuutta. Käsitteiden äänimaisema ja äänimaailma välillä ei ole muuta eroa, kuin akateemisessa merkityksessä. Molemmat käsittelevät kuultua ääntä ympäristössä mutta kuten aikaisemmin jo mainitsin, äänimaisema ottaa huomioon tärkeän tekijän, äänen merkityksen. Äänimaailmaa käytetään usein kuvaamaan yleisesti aiheen äänten kokonaisuutta. Elävän kuvan ja äänen ilmaisun oppikirja *Otos* jakaa esimerkiksi äänimaailman kahteen pääryhmään: luonnonäänet ja koneäänet. Luonnonääniksi luokitellaan elävät ja uniikit äänet, jotka eivät toistu koskaan samanlaisina. Koneäänille ominaista ovat samankaltaisuus ja toistuvuus.⁴³ Luontodokumentin näkökulmasta näen äänimaailman ja äänimaiseman yläkäsitteinä, joihin sisältyvät äänelliset osat, musiikki ja äänitehosteet. Blue Planet 2 -luontodokumentissa ei ole itse ympäristössä koettua musiikkia sillä katsoja kokee äänet ilman, että hän itse on fyysisesti näytettävässä ympäristössä. Ympäristössä kuultava musiikki, eli diegeettinen musiikki, on esimerkiksi katusoitajasta tai auton radiosta lähtevä musiikki. Diegeettistä musiikkia ei kuule tutkielman havainnoinnin kohteena olevassa jaksossa. Vastakohtana on ei-diegeettinen musiikki, joka on luontodokumentissa kuultava taustamusiikki.

Äänitehoste on yläkäsite äänille, jotka eivät ole puhetta tai musiikkia. Luontodokumentin äänimaisema muodostuu eri äänitehosteista, luonnollisista ja keinotekoisista äänistä, joilla luodaan äänilähteelle tai ympäristölle uskottava, todenmukainen ääni. Äänitehosteita voidaan luokitella alalajeihin: taustatehosteet eli äänipohjat, pistetehosteet, foley- eli synkronitehosteet, sekä erikoistehosteet. Äänipohjat ovat taustalla kuuluvat pitkäkestoiset äänimatot, kuten tuuli ja meren aallot. Äänipohjan päälle luodaan pistetehosteita, jotka ovat pistemäisiä, kuvan kanssa synkronoituja ääniä.⁴⁴ Pistetehosteet yhdistetään usein johonkin konkreettiseen asiaan, esimerkiksi erilaisiin pamahduksiin ja eläinten ääniin. Lisäksi luontodokumentissa kuultava pistetehoste voi kuulostaa epäluonnolliselta verrattaessa kuvassa näytettävään lähteeseen, jos tekijä on ottanut

---

⁴¹ ISO 12913-1:2014(en) Acoustics — Soundscape — Part 1: Definition and conceptual framework, <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:12913:-1:ed-1:v1:en>.

⁴² Kankkunen 2018.

⁴³ Pirilä & Kivi 2017, 38.

⁴⁴ Pirilä & Kivi 2017, 93–94.

taiteellisempia otteita äänisuunnitteluun. Missään ei kuitenkaan kerrota, mitkä pistetehosteet ovat oikeita ja mitkä eivät. Katsoja ei siis tiedä, onko kyseessä realistinen ääni. Foleytehosteet tai ”foleyt” ovat studiossa jälkikäteen teetetyt äänet. Näin tehdään, jos esimerkiksi kuvauksissa mikrofonin ottama ääni kuvalähteestä ei ole toivottu tai sitä halutaan tehostaa toisenlaisella äänellä. Erikoistehosteisiin kuuluvat äänelliset siirtymät, jotka viittaavat esimerkiksi uniin, muisteluun tai kuvitteluun. Ne voivat muistuttaa usein musiikkia.⁴⁵ Tässä tutkimuksessa olennaiset äänimaiseman osat ovat äänipohja, pistetehosteet ja musiikki, joiden roolia tutkin.

Tutkimuksessa havainnoitavan luontodokumentin jakson äänimaisema pohjautuu pääosin vedenalaiseen maisemaan. Se eroaa maanpäällisestä kokemuksellisesti, sillä sitä ei koeta samalla tavalla. Maisemaa ei koeta ohimennen, vaan kokija menee sinne aina erityisesti.⁴⁶ Havainnointia rajoittaa myös fyysiset tekijät. Artikkelissa *Kokemuksia syvyyksistä* Laura Seesmeri puhuu verhosta, joka muodostuu kokijan ja hänen ympäristönsä välille.⁴⁷ Ihminen näkee veden alla eri tavalla, sillä ”[...] objektien etäisyydet, koot ja värit näyttävätkin erilaisilta kuin ympäristössä, johon olemme tottuneet.”⁴⁸ Luontodokumentissa kameran linssin ja editoinnin avulla luodut värit tuovat katsojalle taas toisenlaisen kokemuksen, mitä sukeltaja itse kokee veden alla. Vedenalaisen maiseman fyysinen kokeminen on teknologiaan sidottua, kuten luontodokumenttikin. Veden äänen ominaisuudet riippuvat syvyydestä, lämpötilasta ja veden suolapitoisuudesta sekä tyyneydestä.⁴⁹

---

⁴⁵ Pirilä & Kivi 2017, 95–96.

⁴⁶ Seesmeri 2020, 185.

⁴⁷ Seesmeri 2020, 184–185.

⁴⁸ Seesmeri 2020, 185.

⁴⁹ Maras 2012, 158.

2.2 Tutkimusaineisto

Blue Planet 2 on vedenalaiseen maailmaan keskittyvä, vuonna 2017 julkaistu luontodokumenttisarja. Dokumentin esiosa on The Blue Planet, joka julkaistiin vuonna 2001. Molemmat dokumentit on tuottanut englantilainen BBC Studios Natural History Unit (NHU), joka osastona tuottaa BBC:n luonnonhistoria-aiheisia ohjelmia. Esiosan ja tämän uuden sarjan välisenä aikana teknologia on kehittynyt huomattavasti ja tieto vedenalaisesta elämästä on muuttunut. Neljä vuotta kestänyt Blue Planet 2 -sarjan tuotanto sisälsi yli 125 tutkimusmatkaa ja yli 6000 tuntia sukeltamista veden alla.⁵⁰ NHU:n tuottamissa luontodokumenttisarjoissa näyttävän visuaalisuuden ja muiden äänten rinnalla kuullaan tunnelmaa luovaa musiikkia. Tähän sarjaan musiikin on säveltänyt elokuvasäveltäjät Hans Zimmer, Jacob Shea ja David Flemming.

Blue Planet 2 sisältää seitsemän noin 50 minuutin kestäväää jaksoa, joista jokainen käsittelee tiettyä merellistä teemaa ja siihen liittyviä merieläinlajeja. Jokaisen jakson lopussa on noin 10 minuutin kestävä erillinen MOD-osio *Into the blue*, joka kertoo kyseisen jakson kuvausprosessista. Näistä selviää esimerkiksi mitä kameroita on käytetty, jotta on saatu esimerkiksi otettua lähikuvia, ajastettuja kuvauksia tai vastaavasti hidastekuvia. Kuvattuja materiaaleja ei käytetä vain viihteellisessä mielessä dokumentin teossa, vaan myös muut tiedealan tutkijat käyttävät niitä hyväksi tutkiessaan esimerkiksi eläinten käyttäytymistä.

Ensimmäinen jakso *One Ocean* (Yksi valtameri) kertoo yleisesti maailman valtameristä. Jaksossa nähdään kohtauksia koralliriutoista, myrskyistä, rannikkovesistä, jäätiköistä, golfvirran tärkeydestä ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista eläimistöön. *The Deep* (Syvämeri) -jaksossa sukellaan syvänmeren pohjaan. Tässä jaksossa sisältävä osio oli ensimmäinen kerta, kun Etelämantereella kuvattiin 1000 metrin syvyydessä. *Coral Reefs* (Koralliriutat) nimensä mukaisesti kertoo koralliriutassa elävistä eliöistä, riuttojen häviämisestä ja elpymisestä. *Big Blue* (Iso sininen valtameri) kertoo avoimesta valtamerestä. Jaksossa käsitellään myrskyjä, merivirtoja ja muovin tuomia ongelmia. *Green Seas* (Vihreät meret) puolestaan kertoo ruskolevistä muodostuvasta, niin sanotusta ”vihreästä metsästä”. Ruskolevien lisäksi aiheena on meriruohoalueet ja mangrovemetsät. *Coasts* (Rannikot) -jaksossa aiheena on jatkuvasti muuttuvat saarien rannikot, kuun vetovoimasta johtuva vuorovesi ja aaltojen muokkaamat kalliot, jotka toimivat tuhansien merilintujen pesintäpaikkoina. Viimeinen jakso *Our Blue Planet* (Sininen planeettamme) poikkeaa rakenteelta ja sisällöltään muista jaksoista. Se kertoo merten tulevaisuudesta, ihmisten aiheuttamista ongelmista

---

⁵⁰ McIntosh: Blue Planet II: 22 things to know about the new series, <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-41692370>.

meriin sekä tutkijoista ja paikallisista yhteisöistä, jotka pyrkivät suojelemaan meriä ja siellä eläviä eläimiä. Jakso tuntuu oikeastaan olevan erillinen pitkä MOD. Kertojan äänessä ei ole vain Sir David Attenborough, vaan kuullaan myös tutkijoiden ääniä. Jakso ei ole niinkään elokuvamaisen viihteellinen, vaan sisältö painottuu opettavaisempaan puoleen. Jaksossa nähdään samoja kohtauksia, joita on näytetty koko sarjan aikana mutta tutkimuksien näkökulmasta. Esimerkiksi tuodaan esille tutkimus, mistä selviää minkä osan valaat syövät kalaparven määrästä ja kuinka paljon kalastajat puolestaan vievät kalaparvesta. Näillä tiedoilla voidaan pitää kalastus kestäväenä sekä välttää ylikalastus ja kalapopulaatioiden häviäminen. Jaksossa tuodaan esille myös ihmisen aiheuttama äänimelu ja sen vaikutus pienistä kaloista suuriin valaisiin.

Tämän tutkielman havainnointikohde on rajattu dokumentin kolmanteen jaksoon, Coral Reefs. Jakson havainnointi on jaettu kohtauksittain sillä perusteella, milloin kohtaaus vaihtuu teemallisesti ja mikä eläin voidaan nähdä kohtauksen niin sanottuna päähenkilönä. Kohtaukset on nimetty aiheiden perusteella viiteentoista osioon. Lisäksi nimetyn kohtauksen perässä on aikakoodi, milloin kyseinen kohtaaminen alkaa. Havainnointi ja kohtauksien esittely etenee kronologisessa järjestyksessä. Tässä selviää, miten kohtaukset alkavat ja loppuvat, mitä niissä tapahtuu ja mitä eläimet tekevät. Jakson lopussa oleva MOD Into the blue ei kuulu havainnointiosioon koska se ei ole oleellinen osa pääjakson tarinallista kulkua.

2.3 Metodi

Luontodokumentin äänimaiseman havainnoinnissa käytän lähikatsomista, jota voi verrata lähiluvun metodologiaan. Lähiluvun metodologia käytetään kirjallisuustutkimuksissa mutta lähilukea voi muutenkin kuin vain tekstiä. Lähikatsomisen metodiin törmää elokuvatutkimuksissa ja tässä tutkimuksessa sovellan lähiluvun metodologia luontodokumentin havainnointiin. Lähilukua voidaan käyttää, kun halutaan tutkia jotain kohdetta huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Tärkeä piirre metodissa on kohteen useaan kertaan ”lukeminen”.⁵¹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että lukeminen tapahtuu aina samalla tavalla. Jyrki Pöysä kertoo tavoiksi lukea tekstiä esimerkiksi eläytyen, eritellen, katkonaisesti tai edeten hitaasti tai nopeasti.⁵² Ensimmäinen lukukerta on enemmänkin yleinen silmäily aiheeseen, jonka sisällön ymmärtämiseen vaikuttavat vielä ennakkoluulot.⁵³ Myös ennen tämän tutkimuksen kohteen yksityiskohtaista havainnoimista, katson jakson muutama otteeseen

---

⁵¹ Pöysä 2010, 338.

⁵² Pöysä 2010, 339.

⁵³ Pöysä 2010, 339.

läpi sisäistämällä ensin yleisesti äänimaiseman kokonaisuuden ilman, että takerrun yksittäisiin osiin ja merkityksiin. Kertakatsominen ei riitä kaiken sisällön havainnoimiseen ja sisäistämiseen, joten jokainen uusi katsomiskerta on erilainen, kuten kirjallisuustekstiä lähilukiessakin. Otan tarkastelun kohteeksi aina yhden äänimaiseman osan kerrallaan per kohta. Muistiinpanojen kirjoittaminen, kuten tekstin alleviivaaminen, pohdintojen sivuun kirjoittaminen tai muistilaput, on oleellinen osa metodologiaa ja tämä auttaa kokonaisuuden hahmottamista ja muotoutumista lopulliseksi havainnointitekstiksi.⁵⁴ Tässä tutkielmassa kirjoitan muistiinpanoja ylös samalla kun havainnoin jaksoa.

Jokainen tulkitsee havainnoitavaa kohdetta eri tavoin eikä lähiluku tai lähikatsominen oikeastaan koskaan saavuta lopullista tulkintaa. Aina löytää väistämättäkin myöhemmin uusia puolia. Saatamme kuulla ja kokea äänimaiseman myös eri tavalla. Tämä tutkimus on oma tulkintani siitä, miten tutkijana koin dokumentin äänimaiseman. Tulkintaani vaikuttavat väistämättömästi omat tietämykseni ja mieltymykseni äänistä, erityisesti musiikista.

Havainnointiosioissa käyn systemaattisesti läpi äänien ja musiikin esiintymiset kohta kerrallaan. Ihan ensimmäiseksi havainnoin jaksoa yleiseltä näkökulmalta: Mikä on jakson teema? Tämän jälkeen siirryn yksitellen itse kohtauksiin ja mitä niissä tapahtuu. Onko jokaisessa kohtauksessa selkeä päähahmo (merieläinlaji), jonka ympärille on luotu kerronta? Näiden havaintojen avulla olen koonnut luvun 2.4, jossa avaan jakson sisältöä kohta kerrallaan. Yleiskatsauksen jälkeen lähdän pilkkomaan äänellistä sisältöä. Tässä apuna käytän laatimaani listaa kysymyksistä, joihin havainnoinnissa keskityn. Havainnoinnissa saattaa tulla esille myös ongelmia. Esimerkiksi äänipohjaa havainnoitaessa ongelmana voi olla sen erottuminen muista mahdollisista äänistä. Jokin pistetehoste voi myös ollakin osa musiikkia. Musiikin havainnoinnin aloitan ensin merkitsemällä ylös musiikin sisääntulot, tauot ja lopetukset per kohta, kunnes siirryn vastaamaan laatimiini kysymyksiin. Äänimaiseman osiin liittyvät kysymykset ovat seuraavat:

Musiikki:

1. Miten musiikki muuttuu kohtauksien mukaan?
2. Vaikuttaako musiikki kokemaani tunnelmaan ja millä tavalla?
3. Onko musiikki dominoiva vai onko tilaa annettu muille äänimaiseman tekijöille?

---

⁵⁴ Pöysä 2010, 339–340.

Pistetehosteet:

1. Kuulenko selkeitä pistetehosteita?
2. Mikä yhteys pistetehosteilla on siihen, mitä kohtauksessa tapahtuu?
3. Ovatko pistetehosteet synkronoitu kuvan kanssa?
4. Kuulenko epäluonnollisia pistetehosteita?

Äänipohja:

1. Mitä elollisia ääniä kuulen äänipohjassa?
2. Mitä elottomia ääniä kuulen äänipohjassa?
3. Erotanko äänipohjat muista äänistä?

Äänimaisematutkija R. Murray Schaferin luokittelu havainnollistaa luonnonäänien kirjon eri luonnon ympäristöissä. Veden ääniksi Schaferin listassa on mainittu muun muassa valtameret, meret, järvet, joet, purot, sateen, jään, lumen, höyryn ja lähteet.⁵⁵ Schaferin listaamiin ääniin kiinnitän myös havainnoinnissani huomiota pohtimalla mitä ääniä käytetään assosioimaan eri kohteita. Äänipohjan ja pistetehosteiden analyysiosiossa luokittelen kuultavat äänet Schaferin luokittelua soveltaen ja havainnollistamaan äänten monipuolisuutta sekä määrää. Loppupäätelmiin laadin taulukon selkeyttämään esille tulleita teemoja. Muutamilla sanoilla kerron miten kohtaukset vaikuttivat sekä millaisia tunteita ja tuntemuksia ne minussa herättivät.

2.4 Jakso 3 – Coral Reefs

Tässä kappaleessa kerron havainnoitavan jakson kohtauksista, sillä niiden avaaminen helpottaa tulevien havainnointi- ja analyysikappaleiden sisäistämistä. Kohtaukset on eritelty ja nimetty niissä sisältävien aiheiden tai pääesiintyvän eläimen mukaan viiteentoista osioon. Tämän lisäksi nimetyn kohtauksen perässä on aikakoodi, milloin kyseinen kohtausta alkaa. Kohtauksien esittely etenee kronologisessa järjestyksessä kohtausta kerrallaan. Niissä selviää mitä kohtauksissa tapahtuu, miten ne alkavat ja loppuvat, sekä mitä eläimet kohtauksessa tekevät. Tätä jakson kohtauksien erittelyä käytän myös muissa tutkielman havainnointi luvuissa. Jakso alkaa introlla, jossa näkyy maapallon ja sen eteen ilmestyvän Blue Planet 2 -logon. Tämä toistuu jokaisen dokumenttisarjan jakson alussa.

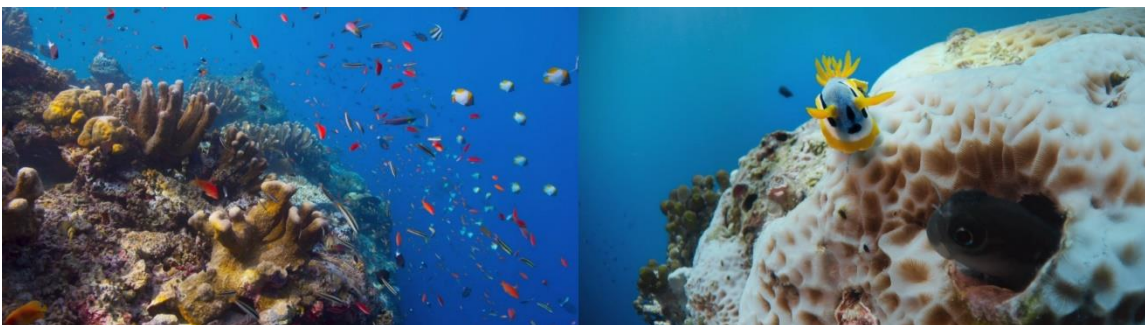
⁵⁵ Katso Liite 1. R. Murray Schaferin luokittelu luonnon äänistä.

Kuva 1: BBC:n logo maapallon edessä. Tämän jälkeen otsikko Blue Planet 2 ilmestyy kauempaa kuvatun maapallon eteen.

1. Korallikolmio, 00.00.27

Ensimmäinen kohtaaminen alkaa ilmakuvalla Kaakkois-Aasian Korallikolmio-saarista. Kuva vaihtuu veden alle, jossa näkyy koralliriuttoja ja runsaan määrän värikkäitä kalalajeja. Muutamasta lajista näytetään lähikuvaa, kuten sinisestä palettivälskäristä ja samettivuokkokalasta. Lähikuvaa on myös barrakudasta, jonka jälkeen kuva vaihtuu laajempaan kuvaan ympyrässä pyörivään barrakudaparveen. Korallin kolossa oleva limakala hätyyttää lähelle tulevan sulkamerietanan pois. Kalojen joukossa ui yksi riuttahai. Kohtaaminen loppuu korallien keskellä oleilevaan merihevoseen.

Kuva 2: Vasemmassa kuvassa veden alla koralliriutalla näkyy eri korallikalalajeja. Oikealla on limakala korallin kolossa hätyyttämässä sulkamerietanaa.

2. Seepia, 00.01.27

Korallien seassa ui seepia. Rapu piileksii koralleissa mutta seepia näkyy väijyvän taustalla ja lopulta nappaa ravun. Kalaparvi piiloutuu äkillisesti koralleihin. Sirkkaäyriäinen kurkistaa kolosta ja palaa nopeasti takaisin, kuin pelästyen seepian saalistusta. Seepia näkyy vaanivan korallien yläpuolella ja välillä näkyy koralleissa piileskeleviä rapuja. Seepia nappaa uuden ravun. Sirkkaäyriäinen kurkistaa varovasti taas kolostaan mutta piiloutuu nopeasti takaisin. Seepia ulostaa ruoan tähteitä. Ravun näytetään kulkevan korallien päällä ja seepia sen lähellä. Seepia lähestyy rapua ja vaihtaa pigmenttiväriään välkkyvinä raitoina, jotka aaltoilevat sen ihoa pitkin, hypnotisoiden ravun. Mustaevähai näytetään uiskentelevän lähellä ja seepia lopettaa metsästyksen hetkeksi. Seepia seuraa

haita piilosta, kunnes aloittaa uudelleen metsästyksen ja ravun hypnotisoimisen. Seepia nappaa ravun ja kohtausta loppuu.

Kuva 3: Vasemmassa kuvassa seepia hypnotisoimassa rapua. Oikealla seepian saalituksen keskeyttävä mustaevähai.

3. Jakson nimi – Coral Reefs, 00.04.25

Edellinen kohtausta vaihtuu yleiskuvaan, jossa nähdään koralliriutta ja sen vieressä uiva kalaparvi. Jakson nimi Coral Reefs ilmestyy kuvaan.

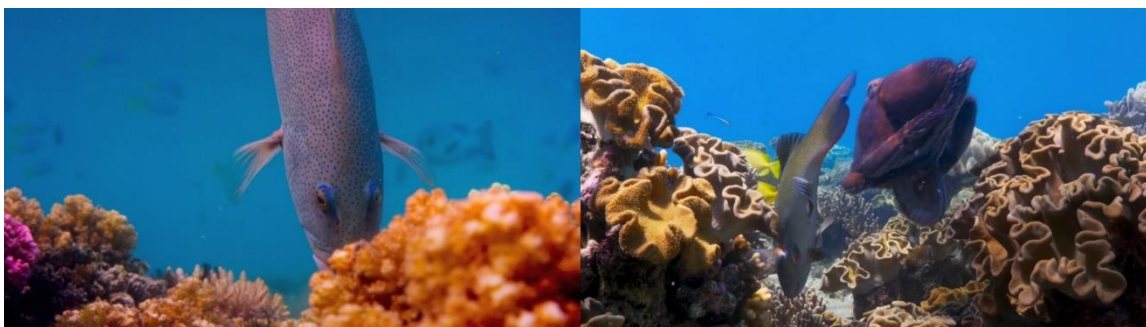

Kuva 4: Jakson nimi Coral Reefs ilmestyy kuvaan, missä näkyy kalaparvi ja koralliriutta.

4. Meriahven ja mustekala, 00.04.39

Kohtausta alkaa Australian Ison Valliriutan ilmakuvalta. Kuva vaihtuu veden alle, jossa näkyy koralliriutta ja kalaparvia. Lähikuvaa näytetään korallien seassa uivista kaloista. Meriahven ui korallien seassa yrittäen napata pieniä kaloja. Koralliriutan päällä oleva mustekala yrittää lonkeroillaan ottaa kiinni vieressä uivan kalan. Mustekala lähtee liikkeelle ja lonkeroillaan tutkii korallien koloja. Meriahven seuraa mustekalan vieressä. Meriahven muuttaa väriään kalpeaksi yrittäen saada mustekalan huomion. Meriahven pysyy pystyasennossa näyttäen missä saalis piileskelee. Mustekala ui ahvenen luokse. Mustekala työntää lonkeronsa korallien koloihin ja kalat pakenevat. Meriahven nappaa pakenevan kalan. Mustekala lähtee liikkeelle ja ui meriahven vierellään. Kohtausta loppuu tähän.

Kuva 5: Vasemmassa kuvassa meriahven pystyasennossa kalpean värisenä. Oikealla mustekala uimassa meriahvenen luo.

5. Korallien suhde, 00.09.05

Kohtaus jatkuu veden alla koralliriutalta ja näytetään eri korallieläimiä. Kohtaus vaihtuu yksittäisten korallieläimien lähikuviin, jotka aukeavat värikkäästi. Seuraavassa kohtauksessa näytetään taas yleiskuvaa koralliriutasta. Kohtaus vaihtuu yhden korallieläimen kuvaan ja päivä muuttuu yöksi. Näytetään nopeutettua lähikuvaa eri korallieläimien pyyntilonkeroista, jotka nappaavat ohikulkevia pieneliöitä. Kuva vaihtuu ja näytetään taas erimuotoisia ja näköisiä korallieläimiä. Yö vaihtuu päiväksi ja näytetään yleiskuvia koralliriutasta. Kohtaus loppuu korkean korallitornin kuvaan.

Kuva 6: Vasemmassa kuvassa lähikuva aukeamassa olevasta korallieläimestä. Oikealla lähikuva toisen korallieläimen pyyntilonkeroista.

6. Koralliriutan eläimistöä, 00.11.26

Kohtaus alkaa avaruudesta, josta näkyy maapallon ja Australian koillisrannikon Ison Valliriutan. Kuva vaihtuu seuraavaksi veden alle kyseiselle koralliriutalle. Ruohoankerias kohoaa hiekasta ja seuraavassa kuvassa erakkorapu kurkistaa kotelostaan. Kuva vaihtuu alhaaltapäin kuvattuun pyörteenä uivaan kalaparveen. Seuraavassa kuvassa näytetään lähikuvaa sirkkaäyriäisestä ja pienestä kalasta, joka kurkistaa korallien muodostamasta kolosta. Kuva vaihtuu yleiskuvaan koralliriutan yläpuolelle ja siellä uiviin kalaparviin. Tämän jälkeen palataan taas muutamien riuttakalojen lähikuviin. Simppukala nappaa pienen keltaisen riuttakalan. Merimakkara kulkee korallien päällä nopeutetussa kuvassa. Osittain veden alla kuvatussa kuvassa papukaijajalparvi ui

matalassa vedessä. Kuva vaihtuu kokonaan veden alle, jossa papukaijajalat nappaavat koralliriutasta paloja ja sitten ulostavat hiekkaan. Liemikilpikonna oleskelee parven alapuolella.

Kuva 7: Vasemmassa kuvassa pyörteenä uiva kalaparvi. Oikealla lähikuva sirikkaäyriäisestä.

7. Liemikilpikonna, 00.13.07

Liemikilpikonna ui kalaparven keskellä. Kuvakulmaa näytetään kuin liemikilpikongan selästä tämän uidessa eteenpäin. Kohtauksessa näkyy muitakin liemikilpikonnia uimassa. Seuraavassa kuvassa näkyy korallitorni, jonka päälle laskeutuu yksi naarasliemikilpikonna. Limakala tulee esiin korallin kolosta ja ui kilpikongan luo. Toinenkin limakala ilmestyy kolosta. Limakalat puhdistavat liemikilpikongan syömällä sen pinnalta eliöitä. Palettivälskärikalat saapuu myös syömään. Paikalle saapuu muitakin liemikilpikonnia. Kuva vaihtuu liemikilpikonnien ja pienien kalojen välillä. Koirasliemikilpikonna ajaa naaraan pois ja lopulta naarasliemikilpikonna ui paikalta pois meren pinnalle. Kuvakulma näytetään naaraan selästä, kun se kurkistaa pinnalle. Kaksi muuta liemikilpikonnaa tönivät toisiaan kilpaillen ”pesupaikasta”. Naaras kuitenkin livahtaa takaisin korallitornin päälle muiden kinastellessa. Limakalat palaavat koloista puhdistamaan liemikilpikonnaa yhdessä palettivälskärikalojen kanssa. Kuva loppuu kaukokuvaan, jossa nähdään korkean korallitornin päällä loikoileva liemikilpikonna.

Kuva 8: Vasemmassa kuvassa kuvakulma kuvattu liemikilpikongan takaa. Oikealla ruuhka pesupaikalla.

8. Pullonokkadelfiinit, 00.16.51

Kohtaus alkaa ilmakuvalla, jossa kameran kuva siirtyy vuorijanan takaa hiekkaiselle rannalle. Kuva vaihtuu toiseen ilmakehuvaan hiekkarannasta mutta tällä kertaa rantaa kuvataan mereltä päin. Meressä rannan lähetyvillä näkyy Punaisenmeren koralliriuttoja. Kuva vaihtuu seuraavaksi veden alle koralliriutalle. Yhdestä korallista ui pois siipisimppu. Seuraavana näkyy lähikuvia kahdesta pullonokkadelfiinistä, jotka uivat rauhallisesti. Seuraavassa kohtauksessa pullonokkadelfiiniparvi ui korallien seassa. Yksi delfiineistä ottaa meren pohjasta korallipalan ja tiputtaa sen korkealta. Delfiinit katsovat korallin leijumista alaspäin. Delfiinit leikkivät poimien erilaisia korallipaloja ja pudottavat niitä korkealta. Korallipalat leijuvat alaspäin eri nopeudella ja delfiinit seuraavat niitä tarkasti. Kohtaus loppuu kaukokuvaan kamerasta poispäin uivasta delfiiniparvesta.

Kuva 9: Vasemmassa kuvassa delfiini irrottamassa korallipalaa. Oikealla parvi seuraamassa alaspäin leijuvaa palaa.

9. Pyörre, 00.20.22

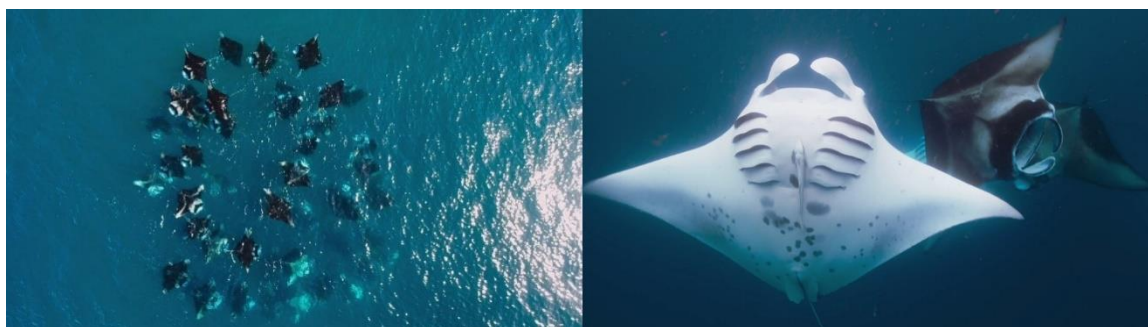
Kohtaus alkaa ilmakuvalla pitkästä ja leveästä koralliriutasta, jota voisi ensin luulla normaaliksi hiekkarannaksi. Kohtaus vaihtuu lähemmäksi ja riutan reunalle lyövät aallot. Kuva vaihtuu veden alle kalaparviin ja korallimuuriin, jonka toisella puolella on syvä pudotus meren pohjalle. Matalassa vedessä korallien yläpuolella käy kova aallokko. Kuva vaihtuu korallien keskellä olevalle syväälle aukolle, josta lähtee vesipyörre. Pyörteen ympärillä kalaparvi ui virran mukana. Pyörrettä kuvataan eri kuvakulmista, läheltä meren pintaa ja pyörteen keskeltä. Kohtaus loppuu pyörteen keskelle, josta erottuu leijuvat ilmakeuplat.

Kuva 10: Pyörre ja virran mukana ajelehtiva kalaparvi.

10. Paholaisrauskut, 00.22.11

Kohtaus alkaa ilmakuvalla Malediivien koralliriutasta. Kuva vaihtuu lähemmäksi meren pintaan ja siellä uiviin paholaisrauskuihin. Veden alla rauskut uivat kameran kuvakulman ohi. Kuva vaihtuu kuvaamaan rauskuja niiden alapuolelta. Tämän jälkeen kuva palaa takaisin ilmakehuun, missä näkyy rauskujen luoman pyörteen. Kuvakulma vaihtelee ilmakuvaan veden alle näyttäen paholaisrauskujen liikkeitä läheltä ja kaukaa. Kohtaus loppuu veden alle, jossa kaksi rauskua ui kamerakuvan ohi.

Kuva 11: Vasemmalla ilmakuva paholaisrauskujen luomasta pyörteestä. Oikealla lähikuva rauskuista.

11. Bobbit-mato, 00.24.20

Kohtaus alkaa riutan suojaiselta puolelta, jossa ei ole paljoakaan korallieläimiä. Rungas määrä ruohoankeriaita on kaivautunut osittain hiekkään, niiden päät heiluen pitkänä ruohomaisena massana. Kuva vaihtuu kalaan, joka etsii hiekasta ruokaa. Seuraavassa kuvassa kamera etenee meren pohjalla. Kuva muuttuu valoisasta ajasta yöhön. Pimeässä meren pohjassa näytetään palkokalan ja siipisimpun uivan hiekan päällä. Myös pieni kala ui hiekkapohjassa. Siipisimppu jää salaman nopeasti saaliiksi hiekan alla piileskelevälle bobbit-madolle. Bobbit-mato vetää siipisimpun hiekan alle. Kuvataan tyhjältä näyttävää hiekkapohjaa. Kuva vaihtuu kahteen paikallaan uivaan pieneen kalaan. Seuraavassa kuvassa hiekan alta nousee esille bobbit-mato, joka avaa terävät suuosansa. Bobbit yrittää vaivihkaa napata lähellä uivan kalan. Kala kuitenkin pääsee karkuun. Bobbit-mato palaa hiekan alle ja kuva vaihtuu aikaisemmin näytettyyn kahteen kalaa, kuin ne seuraisivat madon saalistusta. Mato tulee taas esille ja pian kala ui sen yli jääden saaliiksi. Hiekka näytetään pulppuavan, kun mato vetää saaliinsa sen alle. Kuva vaihtuu päiväksi ja kuvataan meren pintaa puoliksi veden alla. Tämän jälkeen palaamme takaisin meren pohjalle, jossa lahnarparvi on etsimässä hiekasta ruokaa. Yksi lahna on bobbit-madon yläpuolella seuraamassa matoa. Lahnat alkavat puhalttaa hiekkaa madon suuaukon luota pois, paljastamalla sen sijainnin. Yksi lahna ui liian lähelle ja mato nappaa sen. Kohtaus loppuu tähän.

Kuva 12: Vasemmassa kuvassa bobbit-mato ja sen auki oleva suuosa. Oikealla lahnoja puhaltamassa bobbit-matoa esiin hiekasta.

12. Vuokkokalaperhe, 00.29.22

Kohtaus alkaa hiekka-alangolta, jossa vuokkokalojen sukuun kuuluvat satulavuokkokalat oleskelevat merivuokon luona. Siipisimppu ui hitaasti merivuokon ohi. Vuokkokalat puhdistavat merivuokkoa irrottaen siitä roskia. Seuraavaksi näytetään merivuokon lähellä olevaa kotiloa ja vuokkokalaa, joka yrittää työntää sitä merivuokkoa kohti. Kotilosta ilmestyy erakkorapu. Erakkorapu siirtyy kotiloineen kauemmas merivuokosta. Seuraavassa kuvassa merivirta puhaltaa alangolla. Vuokkokalat työntävät merivirran tuomaa muovipulloa merivuokkoon, mutta pullo on liian kevyt pysyäkseen paikallaan. Merivirta tuo seuraavaksi kookospähkinän kuoren. Vuokkokalat siirtävät kookospähkinän kuoren merivuokon luo. Naarasvuokkokala laskee kuoren päälle mätimunansa ja koiraskala hedelmöittää ne. Koiras hoitaa mätejä puhaltaen niistä roskat pois. Kuva vaihtuu lähikuvaan mätimunista, joissa erottuu jo kalan silmät. Kohtaus loppuu ylhäältä päin kuvattuun kuvakulmaan, joka siirtyy pois päin vuokkokaloista.

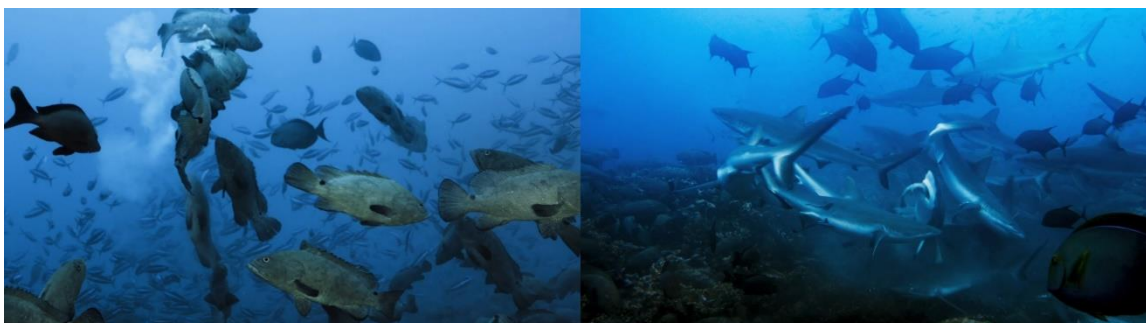

Kuva 13: Vasemmassa kuvassa vuokkokalaperhe yrittämässä työntää kookospähkinän kuorta lähemmäksi merivuokkoa. Oikealla kuoren päälle laskettuja mätimunia.

13. Meriahvenien parittelu, 00.35.52

Kohtaus alkaa ilmakuvalla Ranskan Polynesiasta. Kuva vaihtuu veden alle, jossa näkyy kalaparvia koralliriutan yläpuolella. Seuraavaksi kuvataan ohi uivaa meriahventa. Kuva vaihtuu koralliriutan reunalla uivaan harmaariuttahaiparveen. Haiden alapuolella oleilee parvi paikallaan uivia

meriahvenia. Kuva vaihtuu naarasmeriahvenen lähikuvaan. Muutamat koirasmeriahvenet aukovat suutaan toisilleen kilpaillessaan paikasta naaraan vierestä. Haiparvi alkaa aktivoitua enemmän liikkeissä ja kuvassa näytetään lähikuvia haista ja meriahvenista. Seuraavassa kuvassa näytetään kuinka virtaus käy hiekalla. Naarasmeriahvenet ampaisevat kohti merenpintaa laskien samalla mätimunansa. Koirasmeriahvenet seuraavat naaraita pinnalle ja päästävät samalla maitia hedelmöittäen mädit. Hait käyttävät tilannetta hyväkseen ja aloittavat ahvenien saalituksen kaaoksen keskellä. Kuva vaihtuu hidastekuvaksi, jossa meriahvenet uivat ylöspäin paritellessaan. Näytetään lähikuvaa paikallaan olevasta meriahvenesta, joka kuin odottaa omaa tilaisuutta. Tämän tapahtuman jälkeen meriahvenet sekä hait uivat taas rauhallisesti, kuin mitään ei olisi tapahtunut. Kuva vaihtuu koralliriutalla oleviin riuttakalaparviin.

Kuva 14: Vasemmassa kuvassa meriahvenia hedelmöittämässä mätimunia. Oikealla haiparvi, joista yhdellä yksilöllä meriahven suussa.

14. Koralliriuttojen kohtalo, 00.42.03

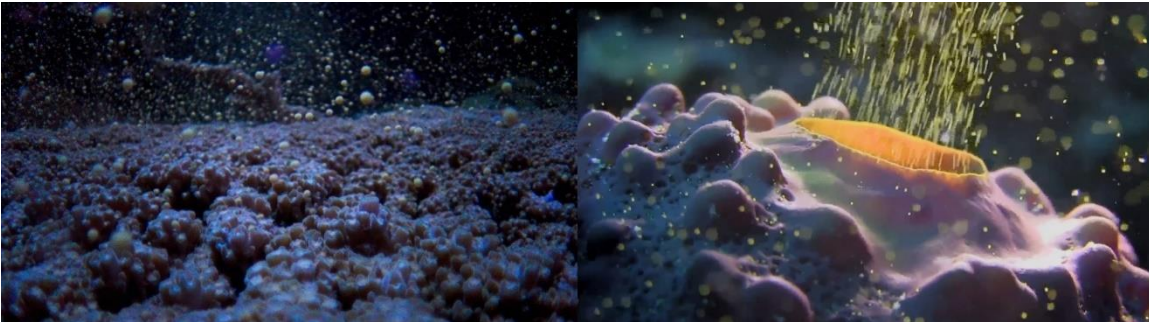
Kohtaus jatkuu edellisen kohtauksen lopettaneen koralliriutan luota. Näytetään lähikuvia eri kalalajeista ja korallieläimistä. Seuraavaksi kuvataan veden pintaa alhaaltapäin auringon paistaessa pintaan. Tämän jälkeen kuva palaa takaisin kalalajien ja korallieläinten lähikuviin. Kuva muuttuu nopeutuskuvaan korallien vaalentumisesta. Näytetään ennen ja jälkeen kuvia koralliriutoista ja miten vedenalainen maisema on muuttunut vaalentumisen takia. Yksittäinen huulikala ui vaalentuneiden korallien luona. Seuraavassa kuvassa on lähikuva mustekalasta, joka räpäyttää silmäänsä. Meriahven ja mustekala uivat vaalentuneiden korallien seassa. Kuva vaihtuu koralliriuttojen yläpuolella uivaan liemikilpikonnaan. Kohtaus loppuu ilmakehuun vaalentuneesta koralliriutasta.

Kuva 15: Ennen ja jälkeen kuvat korallien vaalentumisesta.

15. Korallien lisääntyminen, 00.45.00

Kohtaus alkaa ilmakuvalla koralliriutoista. Kuva vaihtuu ilta-auringon häikäisemään aallokkoon. Seuraavassa kuvassa iso kuu ammottaa taivaalla. Veden alla koralliriutalla on pimeää. Seuraavaksi näkyy, miten korallit lisääntyvät vapauttamalla sukusolujaan. Lähikuvia näytetään korallieläimistä, joista purkautuu suihkuna sukusoluja. Sirkkaäyriäinen tulee ulos kolosta kantaen eturaajoillaan mätimunua. Kuva vaihtuu meritähden ja merimakkaran lähikuviin. Tämän jälkeen näytetään kookospähkinän kuoressa kasvavat vuokkokalaperheen poikaset sekä niitä puhdistavat vuokkokalat. Kohtaus loppuu värikkäiden koralliriuttojen ja kalalajien yleiskuvaan.

Kuva 16: Korallieläimistä vapautuvia sukusoluja.

3 Musiikki

3.1 Soundtrack

Blue Planet 2 -luontodokumenttisarjasta on julkaistu virallinen soundtrack-albumi, joka sisältää 19 dokumenttiin sävellettyä teosta. Musiikin tyyli on samanlaista, mitä kuulemme elokuvissa, joissa taustamusiikki suurimmalta osalta muodostuu jousi- ja puhallinorkesterille luoduista teoksista. Musiikin tyyliin ja mitä sillä halutaan välittää, vaikuttaa säveltäjien näkemykset. Musiikin tehtävänä on elokuvissa ja dokumenteissa täydentää visuaalista kerrontaa ja elämystä. Blue Planet 2 -luontodokumentissa musiikki on myös jousi- ja puhallinorkesterin kokoonpanon soittamana. Sävellysten pituus vaihtelee muutamasta minuutista noin kuuteen minuuttiin. Albumin kokonaispituus on 1 tunti 11 minuuttia. Teosten nimet viittaavat jaksoissa esiintyviin teemoihin, joko eläimistöön (esimerkiksi *Surfing Dolphins*, *Clownfish*, *Kobudai Transformation*), ympäristöön (*Abyssal Plain*, *Big Blue*, *A Forest Awakens*) tai muihin kohtauksissa käsiteltäviin aiheisiin (*Race to Feed*, *Family Theme*).

Teosten määrästä näkee sen, ettei nämä 19 kata kaikille kohtauksille esimerkiksi omaa yksilöllistä musiikkia, vaikka nimi viittaisikin vain tiettyyn aiheeseen. Verrattaessa albumia kokonaisuudessaan ainoastaan Coral Reefs -jaksossa kuultavaan musiikkiin huomaa, että monien kohtauksien musiikkiosiot eivät löydy ihan helposti julkaistusta albumista. Löytäminen vaatii albumin ja dokumentin tarkkaa kuuntelua. Yksi teos sisältää tyyliltään monta erikuuloista osaa, joita on sitten muokattu ja käytetty jakson muissakin eri kohtauksissa, eikä vain sävellyksen nimeä kantavassa kohtauksessa. Koska sävellyksiä käytetään monissa jaksoissa eri asioiden yhteyksissä, ne eivät nimeltään vastaa ainoastaan sitä, mitä kohtauksessa nähdään. Esimerkiksi teos nimeltään *Kobudai Transformation* viittaa sarjan ensimmäisessä jaksossa esiintyviin kobudai-kaloihin, jonka kohtauksen taustallakin kyseinen sävellyks soi. Kuitenkin lyhyt osa sävellyksestä soi myös Coral Reefs -jakson seepiaa käsittelevässä kohtauksessa. Tämän vuoksi en tässä tutkimuksessa tule esimerkiksi havainnoimaan, miten musiikki sen nimen perusteella symboloi aihetta tai eläintä, kun vaihtoehtoja on niin monta. Pyrkimyksenä on havainnoida musiikkia kohtauksittain huomioiden sen merkitys, mutta kappaleiden nimet eivät ole olennainen osa havainnointia. Nimellä on kuitenkin vaikutusta, jos kuuntelee albumia ilman visuaalista kontekstia. Albumia kuunnellessani huomasin assosioivani nimen perusteella sen tiettyyn kohteeseen, vaikka se sisältäisi osia, joita on käytetty sarjan muissakin teoksen nimeen viittaamattomissa kohtauksissa. Luontodokumenttia katsoessa katsoja ei normaalisti tiedä kuultavien musiikkien nimiä, jollei ole albumia aikaisemmin kuunnellut ja nimiä tämän kautta huomionut. Vasta luontodokumentin katsoessani kokonaan palasin tutkimaan

itse julkaistua soundtrack-albumia. Teosten nimien kautta musiikki liitetään nimien viittaamaan teemaan. Nimet näin ollen ohjaavat merkitystä, joita kuulija kuulee.⁵⁶ Ilman luontodokumentin visuaalista näyttöä, jo pelkkä albumin kuunteleminen luo sen sisältämien nimien perusteella mielle yhtymiä.

Osa luontodokumentissa kuultavasta musiikista ei välttämättä ole albumiversiossa. Esimerkiksi lyhyt osa teemakappaleesta The Blue Planet, voi soida jaksoissa erityylinen mutta albumista löytyy vain yksi versio. Kappaleita on sovitettu kohtaukseen sopivaksi mitaltaan ja tyyliään. Sovitusten tunnistaminen albumiversioista on haastavaa. Havainnointiin vaikuttaa tietysti myös dokumentin äänimaiseman kokonaisuus, minkä katsojana jakson lopullisessa versiossa kuulemme. Musiikki, luonnon äänet ja muut ääniefektit sulautuvat keskenään yhdeksi massaksi.

3.2 Musiikin havainnointi jaksossa

Tässä osiossa käyn läpi musiikin esiintymiset kohtaus kerrallaan. Havainnoin missä kohdissa musiikkia esiintyy ja miten sen tyyli muuttuu yhteydessä siihen, mitä visuaalisesti nähdään tapahtuvan.

Coral Reefs -jakson introssa soi dokumentisarjan tunnusomainen teemamusiikki. Teemamusiikki, soundtrack-albumissa nimellä The Blue Planet, toistuu sarjan muidenkin jaksojen alussa. Sitä on käytetty myös luontodokumentin esittelyvideossa ja se on näin ollen ensimmäinen luontodokumentin sisäinen musiikki, jonka katsojakin saattaa tunnistaa, ja joka painuu mieleen. Introssa teemamusiikki on toiveikas ja etenee voimistuen, kunnes huipussa pysähtyy äkillisesti samaan aikaan kun intro loppuu ja jakson ensimmäinen kohtaus alkaa.

1. Korallikolmio

Kohtauksen alussa musiikki tulee sisään häivytyttyä, antaen tilaa luonnon äänille ja lopulta kertojanäänelle. Kuvan vaihtuessa ilmakuva vedenalaiseen maailmaan musiikkiin syntyy vahvuutta. Kuva vaihtuu ja mukaan liittyvä naisäänien sanaton laulu luo taianomaisuutta näytettävälle ympäristölle. Tämä tunne kuitenkin rikkoutuu, kun musiikki muuttuu yllättäen ja luo pahaenteisyyttä limakalan häätävässä sulkamerietanan pois. Jännittyneisyys jatkuu ohi uivan

---

⁵⁶ Torvinen 2016, 127.

hainkin kohdalla, mutta kuvan vaihtuessa merihevoseen putoaa musiikissa aiemmin soivat puhallinsoittimet ja jäljelle jää jousien pitkä yksittäinen ääni.

2. Seepia

Musiikin tyyli antaa tässä kohtauksessa salaperäisyyden tunteen. Seepian napatessa ravun musiikki vaihtuu samaan aikaan uhkaavaksi, viitaten ravun kohtaloon. Seepian liikkua tempo nousee rytmikkääksi kuluksi, pitäen jännittyneisyyden. Seepia ryhtyy saalistamaan ja musiikkikin enteilee sitä, että jotain kohta tapahtuu. Toisen ravun napatessaan musiikki palaa taustalla kuuluvaksi huminaksi. Kun seepia aloittaa kolmannen saalistamisen, musiikki nostaa taas tempoa. Musiikin äänen taso nousee ja saavuttaa huipun seepian vaihtaessa pigmenttiväriä. Seepian hypnotisoidessa rapua musiikkiin tulee mukaan theremin-soittimen ulina, joka viittaa usein populaarikulttuurissa ulkoavaruuden olentoihin ja paranormaliin. Musiikki voimistuu mutta kun kuvaan ilmestyy ohi uiva hai, musiikki häviää äkillisesti. Hetken ajan musiikkia kuulee tasaisena sävelkulkuna ja lopussa mukana on taas avaruusmaista ulinaa. Seepian jatkaessa saalistustaan musiikin tempo lähtee uuteen kasvuun. Seepian napatessa ravun musiikki loppuu hetkessä. Saalistuksen ollessa ohi, seepia ui tyynesti pois päin kamerakuvasta. Musiikki muuttuu rauhallisempaan, jousisoittimien pitkiin vetoihin ja kuoron pitkään yhtäjaksoiseen ääneen sekä matalan rummun kuminaan.

3. Jakson nimi – Coral Reefs

Musiikki jatkuu edellisestä kohtauksesta. Otsikon tullessa esille musiikki voimistuu kuin merkistä ja kuulen saman sävelkulun kuin teemakappaleessa The Blue Planet mutta eri sävelkorkeudessa.

4. Meriahven ja mustekala

Edellisen kohtauksen musiikki kuuluu vielä hetken kaikuna kohtauksen aloittavan ilmakuvan taustalla, kunnes katoaa kokonaan. Hieman ennen kuvan vaihtumista veden alle, tulee musiikki häivytyksellä sisään. Veden alla tempo muuttuu kepeän nopeahkoksi. Näytettäessä koralleja sekä kaloja läheltä ja kaukaa kuulen heleän sävelkulun. Meriahvenen esiintyessä tempo hidastuu hetkeksi, kunnes taas nopeutuu heleäksi sävelkuluksi pienien kalojen piileskellessä korallien suojuksissa. Meriahvenen lähikuvassa kuulen matalaa sävelkulkua. Mustekalan ilmestyessä musiikkiin liittyy fagotin soolo. Mustekalan lähtiessä liikkeelle musiikki palaa nopeahkoksi ja heleäksi sävelkuluksi. Liikkuaan maata pitkin mukaan tulee taas pitkiä matalia ääniä. Fagotti tulee taas huomattavasti esille mustekalan etsiessä kaloja korallien onkaloista. Meriahvenen uudessa vieressä ja etsiessä myös kaloja onkaloista musiikista katoaa nopea tempo, ikään kuin odottaen tulevaa muuttuvaa tilannetta. Äännet ovat pitkiä ja matalia. Tempo nousee, kun mustekala liikkuu

meriahvenen luo. Mustekalan liikkua ja saalistaessa on jousien matalia pitkiä vetoja. Tässä huomaa selkeitä yhteyksiä musiikissa ja siinä, mitä se kuvastaa. Kepeä ja heleä sävelkulku yhdistetään pieniin kaloihin, kun taas matalat äänet suurempiin lajeihin eli meriahveneen ja mustekalaan.

Kuva 17: Kohteiden koko vaikuttaa siihen, minkä tyylistä musiikkia kuullaan. Vasemmalla kaloja korallien suojissa ja oikealla meriahvenen ammottava suu.

5. Korallien suhde

Kohtauksen alussa on pitkä osio, missä ei kuulla musiikkia. Korallien auetessa mukaan tulee rauhallinen musiikki, kellopelin kirkas sävelkulku ja jousisoittimien pitkiä ääniä sekä hieman harppua. Tunnelma on hyvin levollinen. Musiikin tahti on valssimainen. Kertojaäänien häivyttä musiikille annetaan tilaa sen hieman voimistuessa mutta pitäen tyynen tunnelman.

Kuva 18: Korallin pyyntilonkerot kuin tanssivat musiikin tahtiin.

6. Koralliriutan eläimistöä

Musiikki jatkuu edellisestä kohtauksesta ja loppuu kuvan vaihtuessa maapallon avaruuskuvasta veden alle. Kalojen vedenalaiselle laululle annetaan pitkä osio. Kuulen vain äänimaisemaa ilman musiikkia. Rauhallinen musiikki tulee hävytetysti sisään vasta papukaijakalojen jälkeen, juuri ennen seuraavan kohtauksen alkamista.

7. Liemikilpikonna

Musiikki jatkuu edellisestä kohtauksesta. Liemikilpikongan uidessa kalaparven seassa musiikki alkaa saada lisää tempoa. Sävelen huomaa olevan taas sama kuin teemakappaleessa The Blue Planet mutta eri sävelkorkeudesta. Tyyli on myös erilaisempi, sillä jousisoittimien mukana on myös rumpukomppi, joka tekee tästä versiosta reippaamman, kuin intromusiikki. Liemikilpikongan päämääränä olevaa korallitornia näytettäessä musiikin tyyli muuttuu ja tempo on hitaampi. Naarasliemikilpikongan asettuessa korallin päälle musiikki loppuu. Puhdistusosiossa en kuule musiikkia. Musiikki tulee taas mukaan, kun muita liemikilpikonnaa alkaa saapua paikalle. Tempo on heti nopea mutta musiikin lyhyen nousemisen jälkeen katoaa taustahuminaksi. Saapuneiden liemikilpikonnien ajaessa naaraan pois, musiikki tulee taas enemmän esille. Kinastelua näytettäessä on musiikin tyyli pieni muutos, eikä musiikki kuulosta enää niin leppoisalta. Limakalojen tultaessa esille musiikki vaihtuu taas mukavan tanssahtelevaksi. Kun korallitornia kuvataan kauempaa, soi pätkä pianosooloa jousien säestämänä. Musiikki loppuu samaan aikaan kohtauksen loppuessa.

8. Pullonokkadelfiinit

Musiikki tulee kohtaukseen häivytytysti sisään kuvan siirtyessä veden alle. Delfiinien uidessa levollisesti soi rauhallinen sellosoolo, johon muut jousisoittimet lopulta yhdistyvät voimistuen. Delfiinin poimiessa korallin palan musiikin kulku muuttuu eläväisemmäksi, ilmaisten delfiinien leikkisyyttä korallien kanssa. Viimeisen korallipalan leijuessa pohjaa kohti rauhallinen musiikki palaa takaisin, kunnes häipyy kohtauksen vaihtumisen mukana.

Kuva 19: Lähikuva delfiinin kiinni pitämästä silmästä ja mukana kuultava levollinen musiikki sopivat kuvastamaan tunnelmaa.

9. Pyörre

Kohtauksen alussa on äänimaisemaa ilman musiikkia. Musiikki tulee sisään, kun pyörrettä ja sen ympärillä olevia riuttakaloja näytetään lähempää. Ääni on hetkellinen ja kuulostaa jousisoittimien, etenkin viulun, yhdeltä pitkältä ääneltä. Muuta musiikkia ei tässä kohtauksessa oikeastaan ole, tai ainakaan selkeää sellaista. Kohtaus on pikemminkin vain ääniefektien luomaa huminaa, joka luo ehkä hieman pelottavuuden tunnetta.

10. Paholaisrauskut

Hyvin maltillinen musiikki tulee kohtaukseen häivytetysti sisään, kun ilmakuvasa näkyy meren pinnan alla uivat paholaisrauskut. Musiikkiin tulee mukaan kellon raksutusmainen ääni ja tempo hiljalleen nopeutuu. Jousisoittimet tulevat tämän jälkeen mukaan musiikkiin. Kun rauskuista näytetään lähikuvia, musiikkiin liittyy mukaan kuoron laulu. Rauskujen pyörrettä näytettäessä veden yläpuolelta musiikkiin yhdistyy kuin kellopelin heleä ääni. Tyyli pysyy samana koko kohtauksen ajan. Kun rauskupari ui kamerakuvan ohi musiikki loppuu yhteiseen sointuun vaimentuen pois.

11. Bobbit-mato

Pimeyden tultaessa synkän tunnelman luo ainoastaan ääniefektit. Musiikki tulee sisään puhallinsoittimien nopeana liukumisena sävelestä toiseen (niin sanottu glissando). Huippuun päästyään musiikki katkeaa nopeasti samaan aikaan, kun bobbit-mato nappaa kalan saaliiksi. Tarkoituksena on luoda kauhuelokuvamainen tunnelma, missä glissandon jännittyneisyys ja musiikin voimistuminen johtaa usein ennalta odottamattomaan tapahtumaan ja säikähtämiseen. Madon esiin tuleminen kauhumusiikin säestyksellä on kuin pääroiston paljastus. Musiikin aavemainen humina jatkuu kertojäänen esitellessä bobbit-matoa. Juuri ennen kuin bobbit-mato nappaa toisen saaliin musiikki loppuu hetkeksi, kunnes taas jatkaa huminaansa. Kalan kadotessa hiekan alle, musiikki katoaa mukana. Yön vaihtuessa päivään musiikkia ei ole. Lahnan jäädessä kiinni pamahtaa kuin jousisoittimien kireä ristiriitainen sointu säikäytyksenä.

Kuva 20: Pimeys ja humina luovat kauhun tunnelmaa. Vasemmalla yleiskuva meren pohjasta ja oikealla bobbit-mato.

12. Vuokkokalaperhe

Musiikki tulee sisään hiljaisena, heleänä sävelkulkuna. Vuokkokalakoiraan siivotessa merivuokkoa muuttuu musiikkikin vilkkaammaksi. Kalojen tarkastellessa ja työntäessä kotiloa musiikki muuttuu hieman reippaammaksi, kertoen selkeästi tapahtuman muuttumisesta. Erakkoravun tullessa esille kotilosta musiikki antaa hetken salaperäisen tunnelman, joka on hyvin samantyylinen kuin aiemmin seepiaa käsiteltävässä kohtauksessa. Tämän jälkeen musiikki palaa taas reippaampana.

Kookospähkinän kuorta näytettäessä tyyli muuttuu jousisoittimien pitkiksi vedoiksi. Kalojen siirtäessä kotiloa merivuokkoa kohti tempo taas nousee. Sävelkulku nousee ylöspäin kuin onnistumisen merkinä. Rauhallinen musiikki palaa, kun kuori on työnnetty lähemmäksi merivuokkoa ja naaras laskee mätimunat kuoren päälle. Koiraan puhdistuessa mätejä tempo nousee taas. Kohtauksen lopussa musiikin tempo laskee rauhalliseksi ja lopulta häipyä.

13. Meriahvenien parittelu

Kohtauksen aloittaa kertojaääni ja äänimaisema ilman musiikkia. Musiikki tulee sisään kohdassa, missä hait parveilevat korallien luona. Pitkät jousien vedot luovat aavemaisen ja pelottavan tunnelman, jonka yhdistän haiparveen. Yksinkertainen sävelkulku kuuluu taustalla meriahvenen uidessa, kunnes loppuu. Meriahvennaaraan lähikuvassa musiikin tyyli muuttuu pois aavemaisuudesta iloisemmaksi sävelmäksi. Meriahvenkoiraiden odottaessa tilaisuuttaan musiikin tyyli muuttuu tunnelmaltaan kuin laskelmoivaksi. Sävelmä tuo mielikuvan, jossa kohde juonittelee tai kenties hiipii jossain paikassa. Musiikki loppuu hetkeksi, kunnes aloittaa uuden sävelmän haiden aktiivisuuden muuttuessa. Kuuluu samaa pelottavaa musiikkia, jonka mukaan tulee rummut. Rummut ja jousisoittimien soiva pitkä ääni antaa tunnelmaan raskautta. Tempo nousee ja voimistuu äänellisesti kerroksittain, kun tapahtuma etenee kohti huippua. Huipun saavuttaessa kohtaus hidastetaan ja musiikki palaa rauhallisempaan tempoon sekä muuttuu tyyliiltään alakuloiseksi. Kuulen pianon soolon, johon yhdistyy sellon soolo ja lopulta muut jousisoittimet.

Kuva 21: Haiparvi kuun valossa. Haihin yhdistetään musiikki, joka luo pelkoa.

14. Koralliriuttojen kohtalo

Edellisen kohtauksen rauhallinen musiikki jatkuu, kunnes se häivytetään pois. Taustalla kuulen huminaa, joka todennäköisesti muodostuu vain ääniefekteistä. Vaalentumisen alkaessa ääniefektit jatkuvat, kunnes mukaan tulee alakuloinen hidas musiikki. Tässä musiikilla on selkeä rooli luoda synkkää tunnelmaa ilmastonmuutoksen vaikutuksesta korallien vaalentumiseen. Musiikissa ei ole suuria muutoksia koko kohtauksen aikana. Lopussa yksi pitkä ääni jää soimaan huminana. Muutama ääni tulee enemmän esille, kunnes musiikki häipyä pois kokonaan.

15. Korallien lisääntyminen

Kohtaus alkaa The Blue Planet -teemamusiikilla, joka alkaa hiljaa jousien pitkällä nuotilla. Tässä kohtaa näytetään ilmakuvaa koralliriutasta ja sitten lähempää vedenpinnasta. Edellisen kohtauksen synkän aiheen jälkeen tämän otoksen musiikin tunnelma ja ilmakuvat antavat pienen hengähdystauon ennen loppufinaalia. Ääni voimistuu, kun kohtauksessa näytetään korallien lisääntymistä. Musiikki saavuttaa ensimmäisen huippunsa. Usein musiikin saavuttaessa nousemisen huipun, kohtaus on siihen sidoksissa mutta on yllättävä nähdä ja kuulla, ettei näin ole tässä tapauksessa. Usein kuva vaihtuu samalla sekunnilla, kun musiikissa tapahtuu jokin käänne. Tässä kohtauksessa kuva vaihtuu vasta muutaman sekunnin musiikin huipun jälkeen. Sirkkaäyriäisen kantaessa mätimunia äänen voimakkuus hiljenee. Musiikin taas noustessa esille ja voimistuessa toiseen huippuun on kuvan vaihdos vuokkokalaperheestä yleiskuvaan koralleista. Tässä kohtaus on sidoksissa musiikin kulun kanssa. Musiikki sekä kohtaus loppuvat yhtä aikaa, kun musiikki saavuttaa viimeisen huippunsa.

Kuva 22: Ilmakuva valmistaa katsojan uuteen kohtaukseen. Musiikki on tällöin yleensä maltillinen tai puuttuu kokonaan.

3.3 Musiikin rooli ja vaikutus

Havainnosta selviää kohtauksissa kuultavan musiikin erilaisia tehtäviä. Joissakin kohtauksissa musiikki jatkuu vielä seuraavaan kohtaukseen, kunnes se häivytetään pois. Kohtauksien alussa näytettävissä ilmakuviissa musiikki on usein maltillinen, häivytetään edellisestä kohtauksesta tai puuttuu kokonaan. Musiikki on läsnä monien kohtauksien aikana mutta poikkeuksiakin on. Tilaa on annettu myös muille äänimaiseman osille, äänipohjalle ja pistetehosteille, jotta katsojana keskittyisin niihin. Tämä johtuu siitä, että vedenalaisessa äänimaisemassa kuultavat äänet ovat monelle vieraita. Delfiinien ääntelyä on käytetty kauan ja on monelle siksi tuttu mutta esimerkiksi koralliriutan elämistää käsittelevässä kuudennessa kohtauksessa harva tietää miltä pienet kalat kuulostavat. Musiikin sisältäminen tähän kohtaukseen olisi saattanut viedä liikaa huomiota tuntemattomalta vedenalaiselta äänimaisemalta.

Musiikissa esiintyy selkeitä muutoksia kohtauksissa tapahtuvien käännteiden tai muutosten mukaan. Musiikki kertoo, onko kyseessä leppoisa tapahtuma vai kenties intensiivinen jahtaus. Kohtauksessa 14 musiikin rooli on luoda synkkä tunnelma ilmastonmuutoksen vaikutuksesta korallien vaalentumiseen. Iloinen musiikki olisi ollut ristiriidassa sanoman kanssa. Jos kohtauksessa ei olisi ollut musiikkia, voisi se myös ilmaista korallien vaalentumisesta jäävä maiseman köyhyys, joka seuraavassa kohtauksessa muuttuu lohduksi. Tässä tapauksessa musiikki siis painottaa affektiivisuutta, melankoliaa ja toivottomuutta. Muutokset ovat usein synkronoitu kuvan tapahtumien kanssa. Usein musiikissa tapahtuu voimakas nousu (crescendo) ja huippuun päästyään kohtauksessa esiintyvä tapahtuma päättyy tai vaihtaa tunnelmaa. Näin musiikki keskustelee kohtauksien kanssa ja välittää tunnelmaa katsojalle. 15. kohtauksessa esiintyi kuitenkin poikkeus,

jossa kohtaaus ei ollut sidoksissa musiikin saavuttamaan huippuun. Vaikka kyse oli vain yhdestä kuvan vaihdoksesta, oli se silti huomattavissa. Kuva ikään kuin jäi jälkeen musiikista. Jaksossa esiintyvien lajien eri koot vaikuttavat myös musiikin tyyliin. Tämä tulee esille etenkin kohtauksessa neljä, jossa kuva vaihtuu pienten kalojen ja meriahvenen sekä mustekalan välillä.

Musiikin välittämä tunnelma vaikuttaa kohtauksien vastaanottoon. Tietyt melodiat tai soittimet voidaan yhdistää näytettäviin eläimiin. Esimerkiksi patarummuilla voidaan kuvastaa raskaita eläimiä, kuten norsuja. Neljännessä kohtauksessa fagotin solo yhdistetään mustekalaan ja toisessa kohtauksessa seepiaa säestää theremin-soittimen avaruusmainen ulina. Pahanenteisellä tai pelottavalla musiikilla voidaan erottaa saaliit saalistajista. Jakson ensimmäisessä kohtauksessa soi tyypillinen jännittynyt musiikki hain kohdalla, mutta kuvan vaihtuessa merihevoseen jännittyneisyys katoaa. Kaikissa jakson haita käsittelevissä kohtauksissa taustalla soi kyseenomaista musiikkia. Tämä on valitettavasti edelleen hyvin tyypillistä luontodokumenteissa. Musiikilla vaikutetaan katsojien käsityksiin tietyistä eläimistä. Tämä juontaa juurensa jo vuosien takaisin elokuviin. Hait nähdään negatiivisina ja tämä saattaa vaikuttaa esimerkiksi ihmisten osallistumiseen niiden suojeluun.⁵⁷ Tunnusomaisin haihin yhdistetty musiikki kuullaan elokuvassa *Jaws* (1975), jossa tunnettu pahaenteinen sävel antaa haille persoonallisuuden. Samalla se on muokannut ihmisten pelkoa ja käsitystä hailajeista.⁵⁸ Koska luontodokumentti on faktapohjainen, tekijöiden tulee huomioida musiikin vaikutuksen hyvät ja huonot puolet. Kohtauksessa 14 koralliriuttojen vaalentumisessa musiikki luo synkkää tunnelmaa.

Musiikki on osa jokapäiväistä elämäämme. Olemme tottuneet kuulemaan sitä eri mediamuodoissa elokuvista televisiosarjoihin. BBC:n luontodokumenteissa musiikki on ollut etenkin viime vuosina vahvasti osa audiovisuaalista kerrontaa elokuvamusiikkimaisella tyylillä. Vaikka musiikki on kaunista, luo tärkeää tunnelmaa ja herättää tunteita katsojassa, se saattaa peittää alleen liikaa luonnon äänimaisemaa. Äänimaisema on kuitenkin yksi tärkeimmistä luontodokumentin osista. Isabelle Delmotte nostaa kysymystä myös musiikin yltiömäisestä käytöstä. Hän pohtii, voisiko musiikittomat luontodokumentit tulla hyväksytyksi valtamedian luontotelevisiokanavissa vai rajoittuuko tämänkaltaiset dokumentit elokuvafestivaaleille.⁵⁹ Blue Planet 2 - luontodokumenttisarjassa ääniefektien luomalle äänimaisemalle on annettu tilaa, joko tuoden esille selkeitä pistemäisiä ääniä musiikin alta tai omia kohtauksia, joissa musiikkia ei ole. Musiikki ei toimi vaisuna taustäänänenä vaan äänenvoimakkuuksilla, tempojen vaihteluilla ja jatkuvalla

---

⁵⁷ Nosal et al. 2016, 11-13.

⁵⁸ Delmotte 2017, 72.

⁵⁹ Delmotte 2017, 79.

keskustelulla kohtauksien kanssa se on merkittävä osa luontodokumentin kokonaista äänimaisemaa. Siihen, mitä musiikilla halutaan tuoda esille tai antaa kuvaa tietyistä aiheista tai eläimistä, on kiinnitettävä kuitenkin huomiota. Veden alla ei ole ihmisille entuudestaan tuttuja ääniä mutta musiikki voi tuoda ääntä kohtaukseen, kun sitä luonnostaan ei ole.

4 Pistetehosteet

4.1 Pistetehosteiden havainto

Tässä alaluvussa käyn läpi jaksossa esiintyviä pistetehosteita kohtaus kerrallaan. Havainnoin milloin pistetehosteita esiintyy ja mihin kohtauksen tapahtumaan ne yhdistetään. Jakson introssa ei käytetä pistetehosteita.

1. Korallikolmio

Kohtaus alkaa ilmakuvalla enkä kuule yksittäisiä pistetehosteita yhdistettynä tietyille kohteille. Kuvan vaihtuessa veden alle äänipohja jatkuu mutta ennen kuvan vaihtumista palettivälskärinkalan lähikuvaksi, kuulen pientä pulputusta. Kuvavaihdoksen jälkeen yhdistän äänen kyseiseen palettivälskäriin. Seuraavassa kuvassa vuokkokalan piiloutuessa koralliin kuulen myös tehosteena kurnutukselta kuulostavaa ääntä, jonka yhdistän kuvassa näkyvään vuokkokalaan. Limakalan hätyyttäessä sulkamerietanaa pois kolosta, on limakalan liikkuminen kolosta korostettu, sekä tämän tönäisy etanaa päin.

2. Seepia

Tässä kohtauksessa on eniten äänellä korostettu seepian ja ravun liikkeitä. Esimerkiksi seepian hyökkäykset, etenkin lonkeroiden liikkeitä, ovat korostettu äänillä. Liikkeissä yhdessä kohtaa seepia kuin murisee matalasti ennen kuin se nappaa ravun. Murinaa kuuluu välillä myös seepian liikkeessä. Riuttakalaparven piiloutuessa on niiden äkillinen pyörähdys korostettu kuin nopealla suhinalla. Lähikuvassa näytettävän sirkkaäyriäisen liikkeitä, kuten kolosta esiin tuleminen ja piiloon meneminen, on myös korostettu pistetehosteella. Äyriäisen piiloutuessa ääni kuulostaa, kuin joku olisi imaistu putkeen. Ääni ei ole välttämättä kovin realistinen mutta toimii kohtauksessa koomisen elementin tuojana. Eräässä kohdassa on seepian liikkeisiin synkronoitu matala humina, kuin viitaten seepian rooliin saalistajana. Seepian vaihtaessa pigmenttiväriään kuulen sarjan ääniä, kuin ujellusta, joka vie ajatukset enemmänkin ulkoavaruuteen ja scifimaailmaan, kuin realistiseen luontodokumenttiin. Tämä on eri ääni, mikä lähtee theremin-soittimesta osana musiikkia. Aallokossa heiluvista koralleista lähtee myös ääntä. Kuvakulman ohi uivan kalaparven liikkeitä ovat korostettu äänellä, sekä niiden takaa paljastuvan riuttahain liikkeitä. Tässä kohtauksessa seepia kuin katsoo hain suuntaan ja sen seuraamisen liikkeeseen on yhdistetty ääni. Kuulen samaa ujellusta, hypnotisoivana äänenä, kun seepia jatkaa ravun saalistamista. Ravun lopullinen nappaaminen on jälleen äänitehosteella korostettu.

3. Jakson nimi – Coral Reefs

Jakson nimen tullessa esille ei ole käytetty pistetehosteita, vaan on annettu tilaa musiikille ja äänipohjalle. Kohtauksen vaihtuessa ilmakehuun on äänenä loiskahdus, kuin katsojana itse olisin siirtynyt veden alta takaisin pinnalle.

4. Meriahven ja mustekala

Kalaparvien tai yksittäisten kalojen esimerkiksi piiloutuessa, on niiden liikkeet korostettu äänillä. Meriahvenen liikkeen ääni on synkronoitu kiduksien liikkeeseen. Mustekalan suppilon (sifoni) puristukset ja aukeamiset ovat korostettu äänellä, joka toistuu aina, kun suppilo näkyy liikkuvan. Mustekala työntää vettä ulos suppilon kautta, joten pistetehoste kuulostaa siltä, että vettä puhaltuu ulos. Mustekalan liikkua kuulen kuin jotain tahmeaa tai limaista rutistettaisiin. Samaa ääntä kuulen, kun lonkerot etsivät kaloja korallien seasta. Pienten kalojen äkillisiin liikkeisiin on yhdistetty pistetehosteita. Mustekalan silmän mentäessä hieman kasaan kuuluu kuin pieni rutistus. Tälläkin tavalla kiinnitettiin huomioni pieneenkin liikkeeseen mutta tässä kohtaa äänellä ei oikeastaan ole mitään merkitystä realismin kannalta. Mustekalan vaihtaessa pigmenttiänsä vaaleasta tummaan kuuluu matala kolahdus. Tämän jälkeen, kun kuvataan korallien piilossa olevia kaloja, sivussa näkyvä koralli supistaa pyyntilonkeroitaan. Kuulen samantapaisen tahmean puristuksen yhteydessä siihen. Mustekalan lähtiessä liikkeelle yhdistyy jälleen lonkeroiden liikkeisiin tahmea rutistus -ääni. Aina kaloja näytettäessä kuuluu jonkinlainen pistetehoste, jonka yhdistän liikkeisiin. Kun meriahven lopulta nappaa kalan, on se myös korostettu pistetehosteella. Tässä kohtauksessa pääosassa olevien meriahvenen ja mustekalan liikkumisiin assosioidut äänitehosteet ovat selkeästi eniten esillä.

Kuva 23: Mustekalan suppilon liikkeisiin on annettu oma ääni, joka toistuu usein.

5. Korallien suhde

Korallien avautuminen on pistetehosteella korostettu, kuin nahkaa vääntäisi. Ääni muuttuu heleäksi. Kohtauksessa valoisuuden muuttuessa pimeäksi kuulen taas saman heleän äänen samalla, kun pallomainen koralli alkaa elää. Korallien pyyntilonkeroiden liikkussa äänenä on kuin heinikon/ruohon kohina.

6. Koralliriutan eläimistöä

Äänipohjaan on yhdistetty erilaisia pistetehosteita. Osa pistetehosteina kuultavista äänistä eivät viittaa mihinkään tiettyyn kohteeseen mutta kiinnitin niihin huomion. Pistetehosteita käytetään taas tuomaan liikeitä esille. Esimerkiksi, kun ruohoankerias tulee esiin kolosta ja erakkorapu ilmestyy kuoresta. Sirkkaäyriäinen hieroo silmiään eturaajoillaan ja tämäkin on pistetehosteella korostettu. Ensimmäinen kalaan viittaava pistetehoste kuulen korallin kolosta esiin tulevalta kalalta. Kuvassa sen suu aukeaa ja liikkeeseen viittaava ääni kuulostaa kuin sukellusveneen hälytysääni/tutkaääni. Kohtauksessa näkyvillä klovnikaloilla kuulen lähtevän nakshtelevia ääniä. Keltaiseen riuttakalaan viittaava ääni jatkuu seuraavaan kuvavaihdokseen, missä simppekala nappaa tämän. Nappaamiseen on lisätty pistetehoste, joka on kuin vaimennettu ääni kalan pyrähdyksestä veden pinnalla. Nopeutetussa kuvassa näkyvästä merimakkarasta lähtee myös ääntä. Papukaijakalojen liikkeeseen viittaa matalia kumahduksia sekä erillinen ääni kalojen irrottaessa paloja koralleista. Myös ulostamien on saanut oman sihinä-äänen sekoittuessaan veteen. Edelleen on paljon liikkeisiin viittaavia pistetehosteita.

7. Liemikilpikonna

Liemikilpikongan liikkussa kuuluu vedellisiä ääniä. Ainoastaan lähikuvassa tämä kuuluu korostuneemmin ja matalammin. Kun kuvakulma vaihtuu kilpikongan näkökulmaan, kuulen veden virran ääniä. Kilpikongan laskeuduttua kylpypaikalle kuuluu pieni kumahdus. Limakalojen tultaessa pyrähdellen esiin on nämä pyrähdykset korostettu myös äänillä. Palettivälskärikalat syödessä kilpikongan kilvestä eliöitä kuuluu aina suun liikkussa matala pistemäinen ääni, kuin joku puhaltaisi pullon reunaan. Liikkeeseen yhdistettäviä ääniä on jälleen, kun muut liemikilpikongat saapuvat paikalle. Limakalan mentäessä piiloon kuuluu myös ääni. Yhden kilpikongan uidessa kameran kuvakulman yli kuuluu matala raskas ääni, jonka yhdistän kookkaampaan eläimeen. Kohtauksessa kilpikonna on se isoin eläin. Kilpikonnien töniessä toisiaan kilpeen, kuuluu kolahduksen ääniä. Naaraskilpikongan noustessa pintaan koko äänimaisema on hetkellisesti kirkkaampi ja selkeämpi kuin veden alla. Tähän on tehty selkeä kontrasti kahden erilaisen

maiseman äänien välille. Limakalojen tultaessa takaisin esille ja jatkaen puhdistusta kuuluu taas liikkeisiin yhdistettyjä ääniä.

Kuva 24: Kuvan siirtyessä veden alta pinnalle äänimaisema on kirkas ja selkeä.

8. Pullonokkadelfiinit

Kohtauksen alussa näkyvä siipisimpun liikahtus korallista on korostettu äänellä. Delfiinien äänet ovat yksi tunnistetuimmista vedenalaisista äänistä, ja niitä kuulee useasti tässä kohtauksessa. Pienen delfiini liikuttaa nokallaan toisen delfiinin, luultavasti emon, evää ja tähän kosketukseen on yhdistetty ääni. Kohtauksessa toistuu liikkeiden ääniä ja veden virtausten ääniä aina kun kohde huomattavasti liikkuu johonkin suuntaan. Koralleilla leikkiessä delfiineistä kuuluu monipuolisia naksutusääniä. Kun koralli tipahtaa maahan, kuuluu pieni kumahdus. Tässä kohtauksessa on hyvin paljon korostettu delfiinien ääntelyjä ja liikkeitä.

9. Pyörre

Veden alla kuvattu aalto kuuluu kuohuvan pistetehosteena. Kuulen kohinaa, kun kohtauksessa nähdään pyörre kaukana. Aika ajoin kuuluu matalaa huminaa, kuin joku hengittäisi luolassa.

10. Paholaisrauskut

Paholaisrauskun evän tullessa pintaan kuuluu roiskeeseen yhdistetty ääni. Roiskeääniä kuulee aina kun rauskuja kuvataan veden yläpuolelta. Rauskujen liikkeet ovat etusijalla kuultavista pistetehosteista, veden pinnan ala- ja yläpuolella.

11. Bobbit-mato

Virran mukana maassa heiluvien ruohoankerioiden liike on korostettu äänellä. Kuuluu liikkeen ääntä kalan etsiessä hiekasta ruokaa, sekä virtaukseen ja hiekkaan assosioituja ääniä. Yökuvauksen alkaessa kuulen äänipohjan huminaa. Näytettävien kalojen liikkeet ovat pistetehosteina korostettu mutta eivät liian voimakkaasti. Tässä kohtauksessa on tarkoituksella jätetty aiemmin runsaasti

käytettyjen liikkeiden äänet vähäisiksi. Äänipohjana kuuluva humina on keskeisin ääni musiikin lisäksi. Musiikki tuo jännittyneisyyttä ja mitä vähemmän pistetehosteita, sen enemmän katsojana säikähdän voimakkaita pistetehosteita. Vähäisillä pistetehosteilla tuodaan esille myös kohtausten yöllinen hiljaisuus. Siipisimpun jäädessä saaliiksi kuulee pamahduksen ja musiikin yhtenäinen ääni säikäytyksen tulokseksi. Madon esille tulo ja terävien suuosien avaaminen on korostettu äänellä. Madon yrittäessä napata pientä kalaa, kala äänellisesti pyrähtää pakoon. Mato palaa takaisin hiekkaan ja kuuluu kuin yksittäinen uloshengitys. Suuosien sulkeutumisessa on myös ääni. Lahna puhalttaa äänellisesti hiekkaa madon suuaukon tieltä pois. Madon suuaukolle menevän kalan, ja madon napatessa tämän, kuulee taas niiden liikkeisiin viittaavia ääniä. Madon vetäessä pikkukalan takaisin hiekkaan on liikkeeseen yhdistetty kuin kuplivaa ääntä. Päivän välkkeessä pikkukalojen liikkeiden äänet ovat jälleen enemmän esillä. Kohtausten lopussa on taas monia liikkeisiin viittaavia ääniä.

12. Vuokkokalaperhe

Kohtauksessa kuuluu vuokkokalaperheen liikettä ja kommunikointia. Ääntely on kuin pistemäistä kurnutusta. Vuokkokalojen puheen sorina on jatkuvaa. Naarasvuokkokala sylkäisee keräämänsä roskan suustaan pois. Äänet viittaavat siivoamiseen, korallin ja kalojen liikkeisiin. Erakkoravun tultaessa esille ja sen päässä olevien sensorien värinään on yhdistetty ääni. Ravun lähelle menevä kala säpsähtää ravun liikkeistä. Kuuluu tuulen ääntä, kun näytetään tuulen voimakkuutta korallia vasten. Muovipullo tipahtaa kevyellä äänellä hiekkaiseen meren pohjaan. Kalojen liike jatkuu niiden yrittäessä löytää ja työntää sopiva pesän osa merivuokon viereen. Kun kookoskuori tipahtaa hiekkaan, kuuluu jyrävä kumahdus, joka viittaa kuoren raskaampaan painoon verrattaessa muovipulloon. Hiekka lentää kalan työntäessä kuoren suojaan. Naaraan laskiessa mätimunat kuoren päälle kuuluu hieman limaiselta kuulostava ääni. Koiras puhalttaa roskia pois, pitäen mätimunat puhtaina.

Kuva 25: Pistetehosteella tuodaan esille muovipullon ja kookoskuoren painoerot.

13. Meriahvenien parittelu

Liikettä on korostettu normaalia enemmän, kun näytetään lähikuvia haista ja meriahvenista. Jopa meriahvenen silmän liikkumiseen on lisätty ääni. Kuulen kuplivaa ääntä, kun meriahvenet aukaisevat suutaan toisilleen. Lähelle kuvaa uivan hain liike on korostettu äänellä, eli jälleen paljon liikkeisiin viittaavaa äänen käyttöä. Kohtauksessa meriahvenien liike parittelussa on korostettu mutta voimakkaampi aina lähikuvissa. Hai nappaa meriahvenen ja kuuluu matala ääni. Hidastuskuvassa ei kuulu pistetehosteita. Kun kohtausta vaihtuu pois meriahvenien ja haiden luota, kuuluu kuin aallokoiden kohinaa.

14. Koralliriuttojen kohtalo

Kohtauksen alussa kuuluu himmeästi kalojen puheen sorinaa. Kun kuvataan veden alapuolelta pintaa, missä paistaa aurinko kirkkaana luoden valon pinnalle, on pistetehosteiden ääni sähisevä. Sähinä tuo auringosta säteilevän polttavan tuntemuksen. Nopeutuskuvassa kuuluu sihinää, kun väri haalenee koralleista. Kun näytetään ”ennen” kuvaa, kuuluu hilemäistä ääntä. Lähikuvan mustekalan silmän mentäessä kiinni kuuluu murahtava ääni. Liemikilpikonnin rauhallisissa liikkeissä kuuluu kupliva ääni.

15. Korallien lisääntyminen

Virtauksen mukana liikkuvista sukusoluista lähtee tahmeaa ja kuplivaa ääntä. Yhdestä korallista oikein puhalttaa sukusoluja ulos äänellisesti. Sirkkaäyriäisen liikkeisiin on yhdistetty ääni ja samoin vuokkokalaan, joka puhalttaa mätimunissa kasvavia poikasia puhtaiksi. Osa poikasista irrottautuu kookoskuoresta. Kuulen vielä vuokkokalojen liikkeitä ja kommunikointia, kunnes musiikki ja äänipohja valtaa tilan kohtauksen loppuun asti.

4.2 Pistetehosteiden rooli ja vaikutus

Pistetehosteilla on selkeä rooli katsojan huomion vangitsemisessa. Joissakin kohdissa äänipohjaan lisätyt pistetehosteet eivät välttämättä heti näytä itse kohdetta, mistä ääni kuuluu. Kuuluu myös monia pistemäisiä ääniä, joista muutamalle yhdistetään kuvassa näkyvä kohde. Dokumentin kuvaus vedenalaisen äänimaiseman pistetehosteista ovat kokonaisuus liikkeisiin yhdistetyistä äänistä sekä kalojen ja merieläinten äänistä.

Pistetehosteiden käyttö liittyy laajalti kohteen liikkeiden korostamiseen, vaikka ensimmäinen oletus vedenalaisesta äänimaisemasta saattaa olla, että mikään liike ei pidä ääntä. Jaksossa liikkeitä korostavien äänien käyttöä ei olla epäröity. Jos kohde liikkuu, siitä lähtee ääni. Liikkeisiin viittaavat äänet ovat yhteydessä veden ääniin. Ääni on sekoitus veden kuplunnasta ja huminasta toisin kuin maalla, missä liikkeissä kuulutaisiin maaperän erilaisia ääniä, kuten mullan ja soran ääniä. Myös kohina ja humina tuodaan voimakkaammin esille normaalista äänipohjasta, jos sen tarkoituksena on korostaa jokin liike. Bobbit-matoa käsittelevässä 11. kohtauksessa yöaikaan liikkeiden äänet ovat jätetty vähäisiksi. Yöllä ja päivällä on tehty selkeät äänelliset erot. Yö on hiljainen ja vain muutama kala on aktiivinen bobbit-madon lisäksi. Päivällä taas eläinten aktiivisuus lisääntyy ja liikkeitä korostetaan enemmän. Selkeä ero tehdään myös, kun siirrytään pinnalta pinnan alle, kuten seitsemännessä kohtauksessa.

Luontodokumentti saattaa pyrkiä äänien realistiseen käyttöön mutta äänet sisältävät myös taidellisia otteita. Esimerkki tästä löytyy toisesta kohtauksesta, jossa sirkkaäyriäinen piiloutuu äkillisesti. Ääni kuulostaa siltä, että äyriäinen olisi imaistu putkeen. Äänien käytössä faktaperäisen realismin ylläpitäminen pätee luultavasti enemmän kommunikoinnin ääniin, joita etenkin pistetehosteet tuovat esille. Vedenalaista äänimaisemaa ei moni pääse kokemaan, joten realismi on tärkeä äänimaisemassa. Joidenkin eläinten äänet ovat tuttuja ja kuulu jo vuosia, kuten delfiinien vihellysäänet ja naksuttelut. Tunteammampia ääniä ovat pienempien kalojen ääntelyt, joita tässä luontodokumentissa on teknologian kehityksen avulla pystytty äänittämään. Missään ei kuitenkaan käy ilmi, mitkä pistetehosteet ovat realistisia.

Pistetehosteet eivät vaikuta yhtä paljon affektiivisuuteen kuin musiikki mutta se ei tarkoita, etteivät ne vaikuttaisi lainkaan. Aikaisemmin mainittu sirkkaäyriäisen piiloutumistapauksessa ääni toi koomisuutta, 11. kohtauksessa kuuluvat pistetehosteet luovat säikähdyksiä ja 14. kohtauksessa auringon polttoon yhdistetään sihisevä ääni. Eri liikkeiden äänet tuovat esille myös esimerkiksi sen, kuinka raskas kohde on.

5 Äänipohja

5.1 Äänipohjan havainto

Tässä osiossa havainnoin jakson äänipohjaa kohtausta kerrallaan. Havainnoin millaista äänipohjaa on luotu kuvastamaan vedenalaista äänimaisemaa ja muuttuuko se usein kohtauksissa.

1. Korallikolmio

Kohtauksen aloittavassa ilmakuvasa äänipohjana kuuluu tuulen huminaa ja lintujen ääniä. Kuvan vaihtuessa veden alle ääni muuttuu veden kuplinnaksi ja huminaksi. Mukana kuulen myös rätisevää ääntä ja yksittäisiä kalojen ääniä mutta ilman tiettyä äänilähdettä. Rätinä loppuu, kun kohtauksessa näytetään barrakudaparvea. Kupliva humina jatkuu koko kohtauksen ajan.

Kuva 26: Pinnan yläpuolella ja alapuolella äänimaisema on yhtä rikas.

2. Seepia

Kuplivaan huminaan yhdistyy selkeämpää kohinaa, kuin heinikko tuulessa. Kuplivaa huminaa kuuluu aluksi taustalla, mutta seepian napatessa ravun pistetehosteita on paljon. Kupliva humina palaa seepian toisella saalistusretkellä. Seepian hypnotisoidessa rapua äänipohjaa ei erota musiikin ja pistetehosteiden seasta. Hain uidessa ohi kupliva humina palaa takaisin. Pistetehosteita on käytetty paljon tässä kohtauksessa ja äänipohjana kuulen vain huminaa. Kohtauksen lopussa äänipohja vaikenee.

3. Jakson nimi – Coral Reefs

Äänipohja on aluksi hiljainen musiikin tultaessa sisään. Lopussa kuulen heleää huminaa kuvan vaihtuessa seuraavaan kohtaukseen.

4. Meriahven ja mustekala

Ilmakuvasa kuuluu tuulen huminaa. Kuvan vaihtuessa veden alle ääni muuttuu taas jo tutuksi tulleeseen kuplivaan huminaan ja kohinaan. Kohtauksessa kuuluu myös rätinää eri voimakkuuksilla. Rätinän äänilähdettä ei näytetä.

5. Korallien suhde

Tässä kohtauksessa äänipohjana kuulen vain kuplivaa huminaa ja aallokkoa. Korallien auetessa ja pyyntilonkeroiden liikkeessa on käytetty paljon pistetehosteita. Heleä humina pysyy taustalla eri voimakkuuksina. Kohtauksen lopussa on hyvin hiljainen humina musiikin ollessa enemmän esillä.

6. Koralliriutan eläimistöä

Maapalloa kuvattaessa kuuluu kuin tuulen huminaa. Veden alla kuuluu samaa kuplivaa huminaa, mitä aikaisemmissakin kohtauksissa on kuultu. Välillä huminan mukana kuulen rätinää. Kun kuva vaihtuu puoliksi veden alle ja puoliksi pinnan päälle, ääni on selkeämpi. Kuuluu pientä aallokon kuohumista ja tuulta. Papukaijajalaparven kohtauksessa kuuluu taas kuplivaa huminaa mutta myös enemmän kohinaa.

Kuva 27: Kuvan kohtauksessa äänipohja on selkeämpi koska kuvakulma on osittain pinnan yläpuolella.

7. Liemikilpikonna

Kun kamera kuvaa papukaijajalaparvea alhaaltapäin, kohina on suurempi. Tämä ikään kuin kertoo kalojen määrästä ja liikkeistä nähtävässä kuvassa. Muuten äänipohjana kuuluu kuplivaa huminaa. Liemikilpikonnän uudessa pintaan äänet ovat selkeät. Kilpikonnän painuessa takaisin pinnan alle ääni vaimenee taas jatkuvaksi huminaksi. Kohtauksen lopussa olevassa kaukokuvassa kuuluu pääosin musiikkia mutta tämän hälvetessä humina kuuluu selkeästi.

8. Pullonokkadelfiinit

Kohtauksen aloittavassa ilmakuvasa kuuluu tuulen huminaa ja aallokkoa. Kuvan vaihtuessa veden alle äänipohja muuttuu kuplivaksi kohinaksi ja huminaksi. Delfiinin lähikuvasa kupliva kohina vaimenee mutta kuuluu kuin tuuli kohisisi hellästi. Lähikuvan jälkeen tuulinen kohina loppuu ja kuplivaan taustaan sekä musiikin mukaan tulee delfiinien ääntelyt. Kupliva kohina on taustalla koko ajan.

9. Pyörre

Ilmakuvasa kuuluu äänipohjana tuuli ja voimakkaamman aallokon jylinää. Veden alla jatkuu kupliva kohina koko kohtauksen ajan.

10. Paholaisrauskut

Kohtaus alkaa taas ilmakuvalle, jossa äänipohjana kuuluu tuulen huminaa. Kuvan ollessa lähempänä veden pintaa mukaan tulee aallokkojen äänet. Veden alla äänipohja muuttuu vaimeaksi huminaksi. Kohtauksessa kuva vaihtuu välillä veden alta pinnalle, ja äänipohja muuttuu sen mukana selkeästä tuulesta ja aallokosta vedenalaiseen huminaan. Huminassa voin erottaa välillä veden kuplivaa ääntä. Kohtauksen lopussa on kuplivaa kohinaa.

11. Bobbit-mato

Veden alla kuuluu taas kuplivaa huminaa. Matalammassa vedessä humina kuulostaa kuin tuulen huminalta. Kohtauksessa päivän vaihtuessa yöksi kupliva ääni hiipuu ja taustalle jää vain salaperäistä huminaa. Musiikki on tässä isossa roolissa tunnelman kohottajana. Bobbit-madon napatessa ensimmäisen saaliin, humina vaimenee. Madon avatessa suosansa humina taas palaa. Madon mentäessä takaisin koloon kuuluu kuplivaa huminaa. Kuvakulman ollessa puoli pinnan yläpuolella kuuluu äänet taas selkeästi, jossa tuuli ja aallokko muodostavat äänipohjan. Kuvan siirtyessä takaisin veden alle äänipohja muuttuu taas kuplivaksi kohinaksi.

12. Vuokkokalaperhe

Hiekka-alangossa äänipohjana on pääasiassa kuplivaa huminaa. Kuuluu yksittäisiä kurnuttavia ääniä mutta ilman tiettyä kohdetta, kunnes kuva vaihtuu vuokkokalan lähikuvaan ja tiedän, mikä on äänen lähde. Kohtaus koostuu pääosin kurnutusäänistä huminan ollessa taustäänänenä. Kuvakulman etääntyessä kohteesta kuulen vuokkokalojen kurnutuksen taustalla kuplivaa huminaa.

13. Meriahvenien parittelu

Ilmakuvassa kuuluu tuulen huminaa, josta erotan ehkä myös aallokon kohinaa. Veden alla kuuluu taas tuttu kupliva humina mutta myös rätinää. Haiparvea kuvatessa rätinä loppuu kuplivan huminan vielä jatkuessa. Jännittyneen musiikin alkaessa kupliva humina antaa sille tietä. Kupliva humina väistyy hieman musiikin nostaessa tempoa mutta palaa taas kohtausten lopussa.

14. Koralliriuttojen kohtalo

Kohtausten alussa ei ole selkeää äänipohjaa, sillä pistetehosteena käytetty sähisevä ääni on voimakas. Kuplivaa huminaa tulee myöhemmin selkeämmin esille sähinän loppuessa, ennen kuin näytetään korallien valkaistumista. Valkaistumisessa kuulee vain rätinää. Kun korallit valkaistuvat ”ennen ja jälkeen” -kuvissa, rätinää ja kuplivaa kohinaa kuuluu ”ennen” kuvissa mutta ”jälkeen” -kuvat ovat hiljaisempia. Tämän jälkeen humina erottuu selkeämmin taustalla.

15. Korallien lisääntyminen

Koralliriuttoja näyttävässä ilmakuvassa kuuluu aaltojen kohinaa. Tuuli humisee ylhäältä kuvatussa ilmakuvassa. Hieman kuulen taustalla myös aaltojen kuohua. Aallokko on voimakkaampaa kuvan vaihtuessa lähelle veden pintaa. Veden alla on hiljaisuus, kunnes korallien lisääntyminen alkaa. Tällöin äänipohjana on taas tasaista kohinaa ja veden lotinaa. Välillä kuuluu kuplivaa huminaa. Musiikin kivutessa huippuun äänipohja on taustalla mutta vaimeampana. Musiikin huipentuman jälkeen humina on välillä voimakkaampi, kunnes äänipohja katoaa, kuva häivytetään ja jakso loppuu.

5.2 Äänipohjan rooli ja vaikutus

Äänipohja muodostuu pääosin veden ja ilman äänistä. Äänimaiseman koostuessa monista äänitehosteista itse äänipohjan erottaminen on vaikeaa. Etenkin, kun kyseessä on vedenalaiset äänet, sillä äänipohjana kuuluu enimmäkseen huminaa. Huminan päällä kuuluu erilaisia pistetehosteita, jotka ovat synkronoitu kuvan kohteiden ja liikkeiden kanssa. Äänipohjalla ja pistetehosteilla vedenalainen maisema esitetään yhtä rikkaana kuin maisema maalla. Täysin hiljaisia kohtauksia ei juurikaan ole.

Pääosin äänipohja koostuu siis eri huminoista ja kohinoista. Selkeimmät äänipohjassa esiintyvät luonnon äänet ovat tuulen ja veden äänet. Ensimmäisen kohtausten aloittavassa ilmakuvassa kuulen

jakson ainoat lintujen äänet. Kun kuva vaihtuu veden alle, äänipohja kuuluu yhtä rikkaana. Veden äänet vaihtelevat aallokoista veden kuplintaan. Aallokkoja kuulee eniten ilmakuvisissa ja lähellä pintaa. Kupliva ääni toimii pitkänä massana äänipohjassa useissa kohtauksissa. Äänipohjassa esiintyy myös äänenvoimakkuuksien eroja. Mitä tärkeämpi kiintopiste, sitä voimakkaammin myös äänipohja kuullaan. Seitsemännessä kohtauksessa naarasliemikilpikonna nousee meren pintaan. Pinnalla äänimaisema on tehty selkeämmäksi kuin veden alla. Veden alla kuuluva pehmeämpi humina vaihtuu hetkellisesti kirkkaaseen veden kohinaan. Kuudennessa kohtauksessa kamera kuvaa papukaijakalaparvea alhaaltapäin, jolloin vedenalainen kohina on suurempi. Tämä ikään kuin kertoo kalojen määrästä ja liikkeistä nähtävässä kuvassa.

6 Tutkimustulokset ja johtopäätökset

Blue Planet 2 on dokumentin piirteinä elokuvamainen ja kohtauksissa on selkeä juonen rakenne. Tarinat sisältävät alun ja lopun sekä pää- ja sivuhenkilöitä. Coral Reefs -jakson vedenalainen äänimaisema on myös elokuvamaisen rikas. Äänimaisema painottui R. Murray Schaferin listaamiin veden ääniin, kalojen ja merieläinten ääniin sekä myös ilman ääniin, kuten tuulet ja puhallukset veden ylä- ja alapuolella. Musiikki oli läsnä useissa kohtauksissa synnyttäen tunnelmaa ja vaikuttamalla siten kokemukseeni. Musiikin sisääntulo alleviivasi kohtauksissa tapahtuvia käänteitä tai muutoksia. Uusi kohtaus aloitti usein uuden musiikin ja voimakkaat nousut huipentuivat kohtauksen päätyttyä tai tunnelman vaihduttua. Musiikin luomaan affektiiviseen tunteeseen liittyvät äänenvoimakkuuksien ja tempojen vaihtelut. Musiikki voisi olla vain yksinkertainen vaisu taustääni mutta tässä luontodokumentin jaksossa se oli täynnä rikkaita melodisia kuvioita. Se keskusteli kohtauksien sekä muiden ääniefektien kanssa. Neljännessä kohtauksessa musiikin tyyli muuttui heleäksi kuvattaessa kooltaan pieniä kalalajeja, kun taas suuremmilla lajeilla, tässä kohtauksessa meriahven ja mustekala, musiikki oli matalaa ja laahaavaa. Musiikki vaikuttaa myös siihen, miten kohtauksissa esiintyvät merieläinlajit vastaanotetaan. Jaksossa esiintyville haille annettiin pahaenteinen musiikki, joka saattaa vaikuttaa joidenkin katsojien näkemyksiin haista negatiivisesti. Itsellenikin nousi näissä kohtauksissa jännitys mutta tiedän, että pahaenteinen musiikki oli tarkoituksella haille annettu kohtauksen juonen takia, eikä näkemykseni hailajeista ole tämän takia muuttunut negatiiviseksi.

Jakson pistetehosteiden tärkein rooli oli korostaa kohteiden liikkeitä ja ääntelyitä, jotka vaikuttivat kohtauksien kiintopisteisiin. Pistetehosteet toivat esille minulle entuudestaan tuntemattomia vedenalaisia ääniä, kuten pienten kalojen ääntelyjä. Jaksossa pistetehosteilla tuotiin eniten esille kohteiden liikkeitä ja ne olivat synkronoitu kuvan tapahtuman kanssa. Ääni, jonka kuulin viittaavan liikkeeseen, suoraan sanottuna vedessä uimiseen, oli sekoitus erilaisista vedellisistä äänistä (solina, kupliva, humina). Maaperässä tai meren pohjalla tapahtuvissa liikkeissä kuuli maaperän erilaisia ääniä, kuten mullan ja kivien ääniä. Selkeimmät liikkeisiin viittaavat äänet tulivat lajeilta, jotka liikkuvat meren pohjassa. Esimerkiksi toisessa kohtauksessa rapu liikkui korallien ja hiekan päällä, eikä liikkeeseen ollut yhdistetty veden ääniä. Taustalla kuului vain äänipohjaan kuuluvaa huminaa. Vedenalaiset huminat tai kohinat tuotiin kuitenkin voimakkaammin esille myös äänipohjasta juuri korostamaan liikkeitä. Seitsemännessä kohtauksessa liemikilpikonnan nousu meren pintaan ja äänimaisema oli hetkellisesti selkeämpi kuin veden alla. Näin oli luotu selkeä kontrasti kahden eri maiseman äänien välille. 11. kohtauksessa yö oli hiljaisempi kuin päivä ja liikkeiden pistetehosteet

oli jätetty vähäisemmäksi tätä hiljaisuutta korostamaan. Liikkeiden äänet eivät välttämättä ole ensimmäinen asia, mitä ajattelee kuulevansa vedenalaisessa maailmassa. Vaikka dokumentti pyrkii realismiin äänien avulla, sisälsi se taiteellisia otteita. Esimerkiksi toisessa kohtauksessa sirkaääriäisen äkillinen piiloutuminen kuulosti, kuin tämä olisi imaistu putkeen. Pistetehoste toi tässä kohtaukseen koomisuutta. Monessa muussakin kohtauksessa pistetehoste vaikutti affektiivisuuteen, kuten yllättävät säikähdykset kohtauksessa 11, auringon polttava tunne kohtauksessa 12 ja joissain kohtauksissa eri kohteiden painavuuden tuntemukset.

Äänipohjaan ei ensisijaisesti kiinnitä huomiota mutta silläkin on tärkeä rooli kohtauksien tunnelman luomisessa. Luontodokumentin jaksossa äänipohjan erottaminen oli vaikeaa pistetehosteiden ja musiikin rikkauden seasta. Äänipohjana vedenalaisessa maisemassa voimakkaimmat äänet olivat taustalla kuuluvat tuulen humina ja aallokoiden kohina. Mitä tärkeämpi kiintopiste, sitä voimakkaammin äänipohjaa kuulin. Pääosin äänimaisemassa kuulin musiikin lisäksi äänipohjaan kuuluvaa huminaa ja pistetehosteita painottamaan tapahtumaa, oli se sitten liikkeitä tai ääntelyitä. Täysin hiljaisia kohtauksia oli harvoin. Ensimmäisen kohtauksen ilmakuvasa kuulin jakson ainoat lintujen äänet. Kuvan vaihtuessa veden alle, äänipohja kuului yhtä rikkaana.

Nämä äänimaiseman tekijät vaikuttivat katsomiskokemukseeni. Havainnot ja niiden tulkinnat ovat yksilöllisiä. Tulkinta voi erota muiden näkemyksestä, koska saatamme kuulla ja kokea äänimaiseman eri tavalla. Blue Planet 2 -luontodokumentti koostui pääosin merieläinlajien liikkeiden ja ääntelyiden, tuulen huminan ja aallokoiden kohinan sekä tunnelmaa syventävän musiikin kokonaisuudesta. Affektiivisuus oli koko ajan esillä dokumentin jakson aikana erilaisine tunnetiloineen. Se oli osana kokemusta ja esteettistä sisältöä. Äänen muutoksien erot tuotiin erityisesti esille, jos kohteena oli yölliset tapahtumat, kuten esimerkiksi kohtauksessa 11. Tässä bobbit-madon saalistus yöllä toi jännittyneisyyttä ensin äänipohjalla ja pistetehosteilla ja lopulta musiikin liukumaisena sisääntulona ennen huippua. Luontodokumenteissa hiljaisuudella tai vähäisellä äänimaisemalla usein kuvastetaan myös meren syvimät pisteet. Hyvä esimerkki löytyy luontodokumentin toisesta jaksosta The Deep, missä kameran kuva ja tutkijoiden käyttämä sukellusvene laskeutuu alas meren batyaaliseen vyöhykkeeseen. Äänet häivytetään tuoden jännittyneisyyttä tai yllättävän käänteen odotusta.

Taulukossa 1 olen listannut havainnoidut äänimaiseman osat ja affektit omiin sarakkeisiin. Taulukosta ilmenee luontodokumentin jakson äänimaiseman rooleja, vaikutuksia ja tunteita muutamilla sanoilla. Taulukko selkeyttää näitä esille tulleita teemoja ja niitä voi verrata keskenään. Pistetehosteihin ja äänipohjiin olen listattu niiden vahvimmat äänelliset roolit.

Taulukko 1

Kohtaus	Musiikki	Pistetehosteet	Äänipohja	Affektit
1.	Taianomainen, jännittynyt	Ääntelyt, pulputus, kurnutus, liikkeet	Tuulen humina, lintujen äänet, kupliva, rätinä	Levollinen, hetkellinen jännitys
2.	Salaperäinen, uhkaava, avaruusmainen	Liikkeet, murina, humina, ujellus	Kohina, kupliva humina	Jännitys
3.	Rauhallinen, voimistuva	Loiskahdus	Heleä humina	Levollinen
4.	Kepeä, heleä, matala	Liikkeet, puhallus, tahmea/limainen, kolahdus	Tuulen humina, kupliva humina ja kohina, rätinä	Levollinen
5.	Rauhallinen, valssimainen	Nahan vääntö, heleä, kohina	Kupliva humina, aaltojen kuohu, heleä humina	Levollinen
6.	Rauhallinen	Liikkeet, ääntelyt, naksutus, kumahdukset	Tuulen humina, kupliva humina, kohina	Levollinen
7.	Rauhallinen, reipas, tanssahteleva	Liikkeet, kolahdus	Kohina, kupliva humina	Rentoutunut, levollinen
8.	Rauhallinen, voimistuva, eläväinen	Liikkeet, ääntelyt, naksuttelut/vihellykset, kumahdus	Humina, aaltojen kuohu, kupliva kohina ja humina, tuulen humina	Levollinen, ilo
9.	Jännittynyt	Aaltojen jylinä	Tuulen humina, aaltojen kuohu, kupliva kohina	Pelko
10.	Maltillinen, heleä	Roiskeita, liikkeet	Tuulen humina, aaltojen kuohu, kupliva humina ja kohina.	Levollinen
11.	Jännittynyt	Liikkeet, pamaus, puhallukset, kupliva	Kupliva humina, tuulen humina, aaltojen kuohu	Pelko
12.	Heleä, reipas, rauhallinen	Liikkeet, ääntelyt, kurnutus, tuuli, kumahdus, limainen	Kupliva humina, kurnutus	Levollinen
13.	Aavemainen, pelottava, alakuloinen	Liikkeet, kupliva, kohina	Tuulen humina, aaltojen kuohu, kupliva humina, rätinä	Pelko, kiire
14.	Alakuloinen	Ääntelyt, sähinä, sihisevä, murahdus, kupliva	Kupliva humina, rätinä	Suru, synkkyys
15.	Rauhallinen, voimistuva	Tahmea, kupliva, puhallus, liikkeet, ääntelyt	Aaltojen kuohu, tuulen humina, kohina, veden lotina, kupliva humina	Levollinen, ilo

Coral Reefs -jakson äänimaisema perustuu affektiivisuuteen ja taulukosta saa selville, miten ne vaikuttivat katsomiskokemukseeni. Kohtaukset synnyttivät pääosin levollisen tuntemuksen.

Jaksossa musiikin tyyli vaihtui muutamaan otteeseen jo pelkästään yhden kohtauksen aikana ja vaikutti eniten tunteisiini. Esimerkiksi yhdeksännessä kohtauksessa musiikki oli jännittänyt ja aiheutti pelon tuntemuksen. Taulukossa näkee, miten pistetehosteet ja äänipohja vaikuttivat eri tavalla kuin musiikki mutta ne olivat silti hyvin vahvoja tunteen välittäjiä. Kuunnellessani kuplivaa huminaa tunsin olevani itse veden alla. Se voi monelle olla rentouttava tai kenties synnyttää paniikin tuntemusta. Äänien vastaanotto riippuu täysin katsojista ja miten he tulkitsevat ja vastaanottavat äänimaisemaa.

Jakson äänien luoma kokonaisuus on viihteellinen mutta lisäksi vaikuttaa informatiiviseen vastaanottoon. Äänimaisema luo tietynlaisen käsityksen esitettävästä ympäristöstä. Kuultu äänimaisema voi jättää pysyvän muiston ääneen liitettävästä kontekstista. Luontodokumentitkin voivat synnyttää katsojille äänimuistoja. Tämä luontodokumentti on jättänyt mielikuvan vedenalaisesta äänimaisemasta, jota moni katsoja, kuten minä, ei pääse kokemaan. Vaikka luontodokumentti on hyvin viihteellinen, ei se ole esteenä opettavaisuudelle. Luontodokumentin äänimaiseman luoma kehollinen tunteisuus vaikutti katsojien kiinnostukseen muovinkäytöstä ja antoi positiivisen tuloksen dokumentin vaikutuksesta. Eleanor Louson totesi väitöskirjassaan, ettei viihdyttävyyden ole esteenä opettavaisuudelle, pikemminkin tie immersioon ja affektiiviseen tietämiseen. Coral Reefs -jakson havainnointini kautta ja mainitun muovinkäytön kiinnostuksen lisääntymisen perusteella, olen täysin samaa mieltä.

Tutkimus nosti esille jatkokysymyksiä äänimaiseman käytön monipuolisuudesta ja rajoista. Aihetta voi jatkotutkia vertailemalla eri luontodokumenttien äänimaiseman käyttöä, esimerkiksi tuottajamaiden välillä. Mielenkiintoinen aihe on myös tutkia rajaa, milloin katsoja kokee tehosteiden olevan liikaa tai liian taiteellisia. Miten esimerkiksi musiikin poistaminen vaikuttaisi kokemukseen? Vai onko nykyinen katsojakunta jo niin tottunut musiikin täyteiseen äänimaisemaan, että ilman sitä, dokumentti nähdään pitkästyttävänä? Luontodokumenttien julkaisuihin voisi pistää mahdollisuuden jättää haluttaessa kertojääänen pois, jotta katsoja voi nauttia vain äänimaiseman täyteisestä visuaalisesta esityksestä. Etenkin tämän tutkielman kohteena olevassa luontodokumenttisarjassa äänimaisema on runsas ja jo pelkästään musiikin osaa kuunnellessa nautinnollinen.

Johtopäätöksenä voin todeta, että Blue Planet 2 -luontodokumentin Coral Reefs -jakso sisältää monipuolisesti erilaisia ääniä, jotka voidaan jakaa kolmeen äänimaiseman osaan: musiikki, pistetehosteet ja äänipohja. Äänien kokonaisuus loivat monipuolisen äänimaiseman ja affektiivisia tunteita, jotka vaikuttivat katsomiskokemukseeni. Kokemus jätti itselleni positiivisen tunteen, sillä

äänimaisema oli otettu hyvin huomioon. Vedenalainen äänimaisema tuotiin esiin melkein yhtä rikkaana, kuin maanpäällinenkin äänimaisema. Näen, että tutkielmasta on hyötyä etenkin luontodokumentin tekijöille mutta myös niille, joita yleisesti kiinnostaa äänimaisema ja luontodokumentit. Luontodokumentin tekijöiden on otettava huomioon esimerkiksi mihin katsojan halutaan kiinnittävän huomiota sekä millaista tasapainoa haetaan musiikin ja muiden ääniefektien välille. Tutkimuksen aiheen kautta olen kiinnittänyt enemmän huomiota äänimaiseman rooliin erilaisissa luontodokumenteissa. Toivon tutkimukseni tuovan lisäkiinnostusta ja ajatuksia luontodokumenttien äänimaisemaan sekä uusia näkökulmia katselukokemuksiin.

Lähteet

Kaikki verkkolähteet tarkistettu 6.2.2024.

Tutkimusaineisto

Coral Reefs, Blue Planet 2, 2017. T: James Honeyborne, Mark Brownlow, BBC. O: Miles Barton, Orla Doherty, Kathryn Jeffs, Will Ridgeon, John Ruthven, Jonathan Smith. N: Sir David Attenborough. Aineiston pituus 47 min 43 s.

Uutisartikkelit

Carrington, Damian: Blue Planet 2: Attenborough defends shots filmed in studio. *The Guardian*, 23.10.2017. <<https://www.theguardian.com/environment/2017/oct/23/captive-wildlife-footage-blue-planet-2-bbc1-totally-true-to-nature-say-producers>>.

Leigh, Rob: Frozen Planet Fakery row: Polar bear filmed in zoo. *The Mirror*, 11.8.2013. <<https://www.mirror.co.uk/tv/tv-news/frozen-planet-fakery-row-polar-96451>>.

McIntosh, Steven: Blue Planet II: 22 things to know about the new series. BBC, 29.10.2017. <<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-41692370>>.

Tutkimuskirjallisuus

Ampuja, Outi, Järviluoma, Helmi, Kilpiö, Kaarina & Uimonen, Heikki: Muuttuva äänimaisema: Johdatus tutkimukseen. Teoksessa *Kuultava menneisyys – Suomalaista äänimaiseman historiaa*. Toim. Outi Ampuja ja Kilpiö, Kaarina. Turun historiallinen yhdistys ry, Turku, 2005, 9–20.

Bousé, Derek: *Wildlife Films*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2000.

Cohen, Annabel J.: Music as a source of emotion in film. Teoksessa *Music and emotion – Theory and research*. Toim. P. N. Juslin ja J. A. Sloboda. Oxford University Press, 2001, 249–272.

Delmotte, Isabelle: Losing Sight of Atmospheric Sounds in Televised Nature Documentary. *The New Soundtrack* 7 (1): 67-82, Edinburgh University Press, 2017.

Gouyon, Jean-Baptiste: "As if eavesdropping on actual filming": The origins of the wildlife making-of documentary genre. *Journal of Popular Television*, 2016. <<https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1472911>>.

Honeyborne, James: *Creating an underwater soundscape*. BBC.

<<https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/34j4WPCGZnFJvj2Xq9NGK7M/creating-an-underwater-soundscape>>.

- Horak, Jan-Christopher: Wildlife documentaries: from classical forms to reality TV. Film History, Volume 18, John Libbey Publishing, 2006, 459–475.
- ISO: 12913-1:2014(en) Acoustics — Soundscape — Part 1: Definition and conceptual framework. <<https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:12913:-1:ed-1:v1:en>>.
- Järviluoma, Helmi & Piela, Ulla: Äänimaisemat tulkintojen kohteena. Teoksessa Äänimaisemissa. Toim. Helmi Järviluoma ja Ulla Piela. Kalevalaseuran vuosikirja 95, SKS, Helsinki, 2016.
- Kankkunen, Olli-Taavetti: Musiikkikasvatus ja äänimaisema. FiSME, 22.8.2018. <<https://fisme.fi/kuukauden-kolumnit/komunit2018/aanimaisema>>.
- Kontturi, Katve-Kaisa & Taira, Teemu: Affekti: Käsitteen säikeet, keskustelun lonkerot. Teoksessa Niin & näin. Filosofinen aikakauslehti nro 53 kesä 2/2007, 43–45.
- Krause, Bernie: Anatomy of the Soundscape: Evolving Perspectives. J. Audio Eng. Soc., Vol. 56, No. ½, 2008. <https://www.researchgate.net/publication/257943187_Anatomy_of_the_Soundscape_Evolving_Perspectives>.
- Laitinen, Marianna: ”Ne ovat perhe – emo ja neljä pentua”: Eläinten representaatiot BBC:n luontodokumentissa. Tampereen yliopisto, 2012.
- Louson, Eleanor: Never before seen: Spectacle, staging, and story in wildlife film’s blue-chip renaissance. York University, Toronto, Ontario, 2018.
- Louson, Eleanor: Performing authenticity: The making-of documentary in wildlife film’s blue-chip renaissance. People and Nature, 3, 2021, 1147–1159.
- Maraš, Svetlana: Vedenalaisen äänimaiseman luominen Vrouw Maria -virtuaalisimulaatiossa. Teoksessa Mereen menetetyt, uudelleen löydetty. Toim. Eero Ehanti, Johanna Aartomaa, Irma Lounatvuori ja Erik Tirkkonen. Suomen merimuseo, Kotka, 2012.
- Mikkola, Heidi: Luontodokumentit muokkaavat mielikuviamme merestä. Suomen Luonto, 16.10.2020. <<https://suomenluonto.fi/artikkelit/luontodokumentit-muokkaavat-mielikuviamme-meresta/>>.
- Mononen, Sini: Epäilyksien musiikki ja anteeksiannon montaasi: Musiikki yhteisön affektiivisena kuvana televisiosarjassa Kaikki synnit. Lähikuva, 2021, 42–56.
- Mäkelin, Asta Marianne: ”Eläinten historia on meidänkin historiaamme”: Eläimyyden ja luonnon rajaaminen luontodokumenteissa. Helsingin yliopisto, 2017.
- Nosal, Andrew P, Keenan, Elizabeth A., Hastings, Philip A. & Gneezy, Ayelet: The Effect of Background Music in Shark Documentaries on Viewers’ Perceptions of Sharks. PLoS ONE 11(8), United States, 2016.
- Pirilä, Kari & Kivi, Erkki: Elävä kuva - elävä ääni: Otos. BoD - Books on Demand, Helsinki, 2017.

- Pöysä, Jyrki: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa *Vaeltavat metodit*. Toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu, 2010, 331–360.
- Rinne, Jenni, Kajander, Anna, Haanpää, Riina: *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos, Helsinki, 2020.
- Sahavirta, Harri & Kytö, Meri: Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema. Teoksessa *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat*. Toim. Heikki Uimonen, Meri Kytö ja Kaisa Ruohonen. Tampere University Press, Tampere, 2017, 81–104.
- Sarjala, Jukka: Kinomusiikkia salonkiorkesterille: Affektien luokittelusta mykkäelokuvakulttuurissa. *Lähikuva*, 1996, 5–14.
- Schafer, R. Murray: *The Tuning of the World*. McClelland and Stewart, Toronto, 1977.
- Seesmeri, Laura: Kokemuksia syvyyksistä. Teoksessa *Muutoksen tyrskyt, kotirannan mainingit: Kulttuurisia näkökulmia*. Toim. Jaana Kouri, Tuomas Räsänen ja Nina Tynkkynen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2020, 182–204.
- Torvinen, Juha: Synty tiedon kaiut: Luontoyhteyden kokemus Kalevi Ahon teoksissa *Sieidi ja Kahdeksan vuodenaikaa*. Teoksessa *Äänimaisemissa*. Toim. Helmi Järviluoma ja Ulla Piela, Kalevalaseuran vuosikirja 95, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2016.
- Uimonen, Heikki: *Ääntä kohti: Ääniympäristön kuuntelu, muutos ja merkitys*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, 2005.
- Uimonen, Heikki, Kytö, Meri & Ruohonen, Kaisa: *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat*. Tampere University Press, Tampere, 2017.
- UK Research and Innovation: *Turning trailblazing science into agenda-setting TV*, 1.7.2019. <https://www.ukri.org/who-we-are/how-we-are-doing/research-outcomes-and-impact/nerc/turning-trailblazing-science-into-agenda-setting-tv/>.
- Valkola, Jarmo: *Dokumentin teoria ja estetiikka digitaalisen median aikakaudella*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä, 2002.

Liitteet

Liite 1. R. Murray Schaferin luokittelu luonnon äänistä

- I. Natural Sounds
  - A. Sounds of Creation
  - B. Sounds of Apocalypse
  - C. Sounds of Water
    - 1. Oceans, Seas and Lakes
    - 2. Rivers and Brooks
    - 3. Rain
    - 4. Ice and Snow
    - 5. Steam
    - 6. Fountains. Etc.
  - D. Sounds of Air
    - 1. Wind
    - 2. Storms and Hurricanes
    - 3. Breezes
    - 4. Thunder and Lightning. Etc.
  - E. Sounds of Earth
    - 1. Earthquakes
    - 2. Landslides and Avalanches
    - 3. Mines
    - 4. Caves and Tunnels
    - 5. Rocks and Stones
    - 6. Other Subterranean Vibrations
    - 7. Trees
    - 8. Other Vegetation
  - F. Sounds of Fire
    - 1. Large Conflagrations
    - 2. Volcanoes
    - 3. Hearth and Camp Fires
    - 4. Matches and Lighter
    - 5. Candles
    - 6. Gas Lamps
    - 7. Oil Lamps
    - 8. Torches
    - 9. Festival or Ritual Fires
  - G. Sounds of Birds
    - 1. Sparrow
    - 2. Pigeon
    - 3. Killdeer
    - 4. Hen
    - 5. Owl
    - 6. Lark. Etc.

H. Sounds of Animals

1. Horses
2. Cattle
3. Sheep
4. Dogs
5. Cats
6. Wolves
7. Gophers. Etc.

I. Sounds of Insects

1. Flies
2. Mosquitoes
3. Bees
4. Crickets
5. Cicadas. Etc.

J. Sounds of Fish and Sea Creatures

1. Whales
2. Porpoises
3. Turtles. Etc.

K. Sounds of Seasons

1. Spring
2. Summer
3. Fall
4. Winter